

TARTU JAAN POSKA GÜMNAASIUM

KERLI KUTTI

11.E KLASS

## **KUULJATE TEADLIKKUS KURTIDE MAAILMAST TARTU JAAN POSKA GÜMNAASIUMI NÄITEL**

JUHENDAJA ANNIKA REGO

### **SISSEJUHATUS**

Inimesel on viis olulist meeleeelundit: nina, silmad, keel, nahk ja kõrvad. Kõrv on kuulmiselund, tänu millele on inimesed võimelised kuulma ümbritsevaid helisid. Siiski on erandeid, kus teatud põhjustel on kellegi kuulmistase niivõrd madal, et helisid ei ole enam võimalik tuvastada ega eristada. Kuulmise langust võrreldes normaalsega nimetatakse kuulmispuudeks ja peaaegu et täielikult oma kuulmise kaotanud inimesed on kurdid.

Kurte hõlmav teema on ajaga üha enam aktuaalsust kogunud, sest sügava kuulmispuudega inimesi on Eestis arvukalt. Selleks, et neid paremini ühiskonda põimida, on võetud kasutusele mitmeid meetodeid, näiteks „Aktuaalse Kaamera“ uudiseid edastatakse eetris ka viipekeeles. Siinse uurimistöo teema osutus valituks seetõttu, et autor on üles kasvanud kurtide pereliikmete ja sugulaste keskel, olles ise kuulja, ja seeläbi elanud paralleelselt kahes maailmas korraga. Seetõttu on uurimuse tulemusi lisaks kurtidele põnev lugeda autoril, sest kurtidega pidevalt kokku puutudes erineb autori arusaam kurtidest teistest kuuljatest, kes selle maailmaga samal moel kokku ei puutu.

Uurimistöo eesmärk oli uurida kuuljate ettekujutlust kurtide elu kohta. Selleks, et võrrelda kuuljate eelarvamusi reaalsusest, küsitleti kõigepealt kurte, et kõrvutada nende tegelikke probleeme kuuljate arvamustega. Lisaks oli oluline anda kuuljatele nõu kurtidega suhtlemisel ja edastada kuuljate kirja pandud arvamused kurtidele, et neil oleks huvitav teiste aimdusi lugeda ja oma eluga võrrelda.

Töömeetoditeks on intervjuu kurtidega ja eelneva põhjal koostatud küsitlus kuuljatele. Intervjuu eesmärk on koguda infot peamistest probleemidest ja takistustest kuuljatega suhtlemisel.

Seejärel tehakse küsitlus kuuljate hulgas, kelleks on Tartu Jaan Poska Gümnaasiumi õpilased. Küsitluse lõppu lisatakse lühike informatiivne lõik nõuannetega, kuidas kurtidega suhelda.

Uurimistöö teoreetiline info põhineb internetiallikatel ja raamatutel, näiteks Maggie Woolley „Elu kurdina“ ning Juta ja Kaarel Kotsari „Inimene ei kuule kõnet“. Töö põhiosa koosneb neljast peatükist. Esimene peatükk käsitleb kuulmispuuet üldiselt, tõstab esile puude põhjused ja kuulmise parandamise võimalused. Teises peatükis kirjeldatakse kurtide elu ja hakkamasaamist ühiskonnas, süvenetakse kurtidesse suhtumisse ning jagatakse kurtidega tehtud intervjuude põhjal nõuandeid ja soovitusi, kuidas kurtidega sujuvat suhtlust arendada. Viimastes sisupeatükkides analüüsitakse kurtide vastuseid intervjuudes ja Tartu Jaan Poska Gümnaasiumi õpilaste teadlikkust kurtide elust statistiliselt küsimustiku vastuste põhjal.

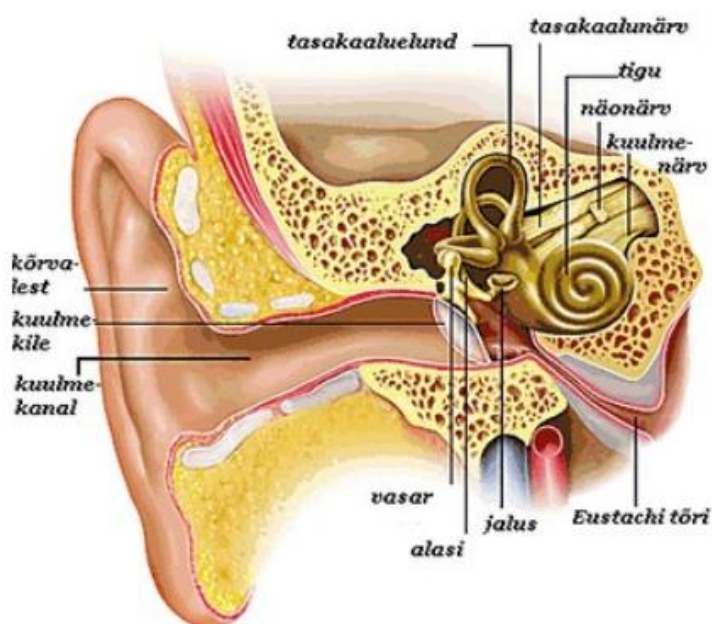
Uurimistöö koostamisele aitasid kaasa juhendaja õpetaja Annika Rego, intervjuus osalenud kurdid ning küsimustikule vastanud Tartu Jaan Poska Gümnaasiumi õpilased.

# SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	1
1. KUULMISPUUE .....	4
1.1. Kuulmispuude põhjused .....	5
1.2. Kuulmise parandamise võimalused .....	6
2. KURTIDE ELU .....	8
2.1. Suhtumine kurtidesse .....	10
2.2. Kurtidega suhtlemine .....	11
3. KURTIDE ELU INTERVJUUDE VASTUSTE PÕHJAL .....	14
3.1. Kurtide elu kirjeldus .....	14
3.2. Kuuljate suhtumine .....	15
3.3. Soovitused kuuljatele.....	16
4. KUULJATE TEADLIKKUS KURTIDE MAAILMAST TARTU JAAN POSKA GÜMNAASIUMI ÕPILASTE NÄITEL.....	17
4.1. Küsimustiku analüüs.....	17
4.2. Õpilaste kokkupuude kurtidega.....	18
4.3. Õpilaste eelarvamused kurtide elust ja võimekusest.....	18
4.4. Õpilaste käitumisviisid kurdiga suhtlemisel .....	23
4.5. Õpilaste suhtumine kurtidesse ja kurtusesse .....	24
KOKKUVÕTE .....	29
ABSTRACT.....	30
KASUTATUD MATERJALID .....	31
LISAD .....	34
Lisa 1. Intervjuu küsimused .....	34
Lisa 2. Küsimustik .....	35

# 1. KUULMISPUUE

Kuulmine tähendab inimese võimet tajuda, fikseerida ja eristada helisid. Kuulmiselund ja tasakaaluelund on inimesel kõrv (vt joonis 1), mis oma ülesehituselt jaguneb kolmeks: väliskõrv, keskkõrv ja sisekõrv. Väliskõrv koosneb kõrvalestast, mille ülesanne on koondada ümbritsevad helid kuulmekäiku, mis suunatud heli edasi kannab. Keskkõrvas asuvad kuulmeluukesed: vasar, alasi ja jalus, mida eraldab väliskõrvast trummikile. Keskkõrvas asub ka kuulmetõri ehk Eustachi tõri, mis hoiab välis- ja keskkõrva õhurõhu taseme tasakaalus. Kuulmekäigust edasi kantud heli jõuab trummikileni, mis hakkab tulenevatest helivõngetest võnkuma, kandes võnkeid edasi sisekõrva kuulmeluukesteni, mis heli võimendavad ja sisekõrva suunavad. Sisekõrv jaguneb teoks ja poolringkanaliteks, mis kindlustavad tasakaalutunnetuse. Tigu sisaldab vedelikku, mille membraanid panevad võnkuma kuulmisrakkude kiud, kus toimub helivõngete muutumine närviimpulssideks, mis liiguvad kuulmisnärviga kaudu aju kuulmiskeskusesse ning tekib kuulmisaisting ja inimene kuuleb ümbritsevaid helisid. (Nõmm, 2018)



Joonis 1. Kõrva siseehitus (Kudevita, 2011–2012)

Hääle kõrgust mõõdetakse hertsides. Noor inimene on võimeline kuulma helisid, mis jäävad vahemikku 20–20 000 Hz. Mida suurem herts, seda kõrgem heli. Vanemaks saades väheneb kuuldav helivahemik, mistõttu on normaalne, et keskealine isik kuuleb maksimaalselt 14 000 Hz. (D'Ambrose, 2003) Helitugevust mõõdetakse detsibellides. Tavainimene kuuleb alates 0 dB. Helid mis ületavad 85 dB on juba ohtlikud, põhjustades valu ja äärmisel juhul kahjustades kuulmist. Näiteks tugev vihmasead jääb 50 dB, liiklusmüra 100 dB ja ilutulestik 140 dB kanti. Kuulmispuudega inimese kuulmisvõime varieerub laialdaselt kuulmiskahjustuse tõsiduse järgi, kuid üldjuhul on eriti raskendatud kõrgete ehk suuremate hertsidega helide kuulmine. (The human hearing range – what can you hear?, 2018)

Kuulmise langust võrreldes normaalse kuulmisega nimetatakse kuulmispuudeks (Kuulmispuue, 2018). See puue on nähtamatu häire kõrva siseosas ja välimiselt ei ole kuulmispuudega inimestel spetsiifilisi tunnuseid, mistõttu kurdile või vaegkuuljale otsa vaadates ei saa esialgu aru, kas tegu on puudega või terve inimesega (Kotsar & Kotsar, 1992, lk 27).

Kuulmispuudega inimesi jaotatakse:

- a) vaegkuuljateks, kelle hulka kuuluvad madala ja keskmise nürmusega inimesed;
- b) kurtideks, kelle hulka kuuluvad tõsise ja sügava kuulmislangusega isikud (Kotsar & Kotsar, 1992, lk 26).

Vaegkuuljad on isikud, kelle kuulmine on säilinud teatud tasemeni ning nad on võimelised kuulma ja ära tundma spetsiifilisi helisid. Kuulmisnürmusega inimesteks võib nimetada ka neid, kelle kuulmislangus mõjutab vaid ühte kõrva. Madala kuulmiskaotusega inimene on võimeline kuulma vaikkeid helisid, mis jäävad vahemikku 25–40 dB, see tähendab, et alla selle vahemiku jäävaid helisid inimene enam ei kuule. Sel juhul ei kuulda näiteks kraanist vee tilkumist või kella tiksumist. Keskmise kuulmiskaotusega ei kuule inimene alla 40–75 dB. Kõrvaliste helide eristamine vestluse ajal on raskendatud, isik ei pruugi tähele panna telefoni helinat või uksekella. (The Four Levels of Hearing Loss ..., 2018)

Tõsise ja sügava puudega inimeste kuulmise tase on liiga madal, et eristada tavapärasemaid helisignaale. Tõsise kuulmiskahjustusega isik ei ole võimeline kuulma helisid, mis on vaiksemad kui 70–95 dB. (Definition of hearing loss, 1999) See tähendab, et teise inimese kõne enam kuuldav ei ole, sest inimese tavaline kõnelus on umbes 50 dB ning valjem kõne 70 dB (Heli levik ..., 2008). Kõige äärmuslikum on sügav kuulmiskahjustus, mis tähendab, et alla 90–120 dB jäävad helisignaalid enam kuulda ei ole (The Four Levels of Hearing Loss ..., 2018). Isik on sellel juhul täielikult kurdistunud, sest 120 dB on müra tugevus 3 m kaugusel lennuki propellerist, seega tavaolukorras ümbritseb inimest täielik vaikus (Heli levik ..., 2008).

## 1.1. Kuulmispuude põhjused

Kuulmispuue võib olla kaasasündinud geneetilisest mutatsioonist tingitud defekt või hoopis eluea jooksul toimunud õnnetuse tagajärg. See tähendab, et langenud kuulmise põhjuseid on mitmeid ja need on igale kuulmispuudega inimesele individuaalsed. Probleeme kuulmisega on umbes 20%-l kogu rahvastikust ja kurdina sünnib ligikaudu 1–2 last tuhande hulgast, kuid enamjaolt siiski langeb kuulmisvõime eluea jooksul. (Haigused ja seisundid. Kuulmislangus, 2018)

Kaasasündinud kuulmispuude korral on tegu kolme erineva olukorraga: dominantse, retsessiivse ja sooliselt sõltuva kurtusega. Tõenäosus, et laps sünnib kurdina, on 50%, kui üks vanematest kannab kurtuse geeni. Sel juhul on tegu dominantse kurtusega. Retsessiivse kurtuse olukorras võib laps sündida 25% tõenäosusega kurdina või muu kergema kuulmislangusega juhul, kui mõlemad vanematest on kuuljad, kuid kannavad retsessiivset kurtust põhjustavat geeni. Sooliselt sõltuvat kurtust põhjustavad kromosoomianomaaliad või muud rasedusaegsed haigused ja kahjustused. (Papp, 2018)

Kuulmise langus on üldjuhul pikaajaline nähtus. Sel juhul on sisekõrv saanud kahjustada ja kas helilained ei suuda panna kahjustatud kuulmekile võnkuma või on kuulmeluukesed nii jäigad, et võngete edasi kandumine on häiritud. Kuulmislangus on tavaliselt tingitud pikaajalisest viibimisest müra-rikkas keskkonnas, mis ajapikku langetab kuulmisvõimet, sest mida pikem on kärarikkas keskkonnas veedetud aeg, seda rohkem hävib sisekõrva närvirakke. (Haigused ja seisundid. Kuulmislangus, 2018)

## **1.2. Kuulmise parandamise võimalused**

Kuulmise tehniliseks kompenseerimiseks on tänapäeval erinevaid meetodeid. Kõige laiemalt levinud on kuuldeaparaadid. Samuti on võimalik kuulmist parandada ka implantaadi paigaldamisega. (Kuulmisabivahendid, 2018)

Kuuldeaparaadid jagunevad kõrvtagusteks ja -sisesteks. Viimane on eriti pisike ja mahub nähtamatult kõrva, kuid kuna selle võimsus ei ole niivõrd suur, on selle kasutuselevõtt kasulik vaid väiksema kuulmiskahjustusega inimestele. Kuuldeparaadi tööpõhimõte seisneb helisignaali moonutamisel elektrilisteks signaalideks. Kõigepealt võimendatakse helisignaale ja seejärel muudetakse korrigeeritud elektriline signaal uuesti helivõngeteks, suunates võimendatud helisignaali kõrva siseossa. Üldjuhul kasutatakse kuuldeparaati väiksema kuulmislanguse korral, sest aparaadist on siis realselt kasu. Aparaat võimendab ümbritsevaid helisid ja muudab kasutaja elu lihtsamaks teistega suhtlemisel ning nende kõne mõistmisel. Seadeldis paigaldatakse madalama kuulmistasemega kõrva, mis seejärel hõlbustab teise kõnest arusaamist ja helikauguse fikseerimist. Võimalik on kasutada ka kahte kuuldeparaati korraga, mis tagab ka kahepoolse kuulmiskahjustusega isikutel selgema üldpildi ümbritsevast helimaailmast. Lisaks on sel juhul mõlemad kõrvad aktiivselt tegevuses, mis omakorda ennetab kuulmislanguse edaspidist süvenemist. Eriti populaarne on mainitud aparaat vaegkuuljate hulgas, sest kurtide jaoks ei ole kuuldeaparaat eriti tõhus. Siiski kasutavad seda ka kurdid, et natukenegi lihtsustada tugevamate helide tajumist ja eristamist. (Kuulmisabivahendid, 2018)

Kuulmisläve suurendamiseks on olemas ka implantaadid, mis on võrreldes kuuldeaparaatidega tunduvalt kõrgtehnoloogilisemad ja keerukamad. Implantaadid jagunevad kolmeks:

- a) sisekõrvaimplantaat;
- b) luukuulmisimplantaat;
- c) ajutüveimplantaat.

Viimast varianti Eestis ei kasutata. (Kuulmisabivahendid, 2018) Kõigi kolme implantaadi tööpõhimõte on stimuleerida elektriliselt kuulmisnärv kiude, kust edasi suunatakse info ajukoore kuulmiskeskusesse, kus aju saabunud signaale omakorda heliks tõlgendab. Erinevus on sellest, kas kuulmislangusega inimesel kaasneb lisaks langenud kuulmisvõimele ka mõni muu häire, või kuulmispuude tõsidusest, millest sõltuvalt valitakse kuulmise parandamiseks vastav implantaat. See paigaldatakse kirurgilisel teel pähe ja sellega kaasnevad ka omavahel juhtmetega ühendatud kõneprotsessor, mikrofoni ja magnetiga saatjarõngas. Selle paigaldus on tunduvalt keerukam ja aeganõudvam protsess ja peale protseduuri vajab patsient operatsioonijärgset taastusõpet. Taastusõppe esimene osa on patsiendi harjumine ja kohanemine paigaldatud implantaadi helidega, sest esmasel implantaadi sisselülitamisel võivad helid olla võõrad ja hirmutavad. Teine osa on isiku kõnevõime taastamine ja korrigeerimine, seejuures on abiks spetsialistid. Implantaati tuleb paranemise käigus kordi uuesti programmeerida, sest operatsioonijärgsel kudede armistumisel tekib heli edasi liikumisel väike takistus ja seepärast tuleb helilävi patsiendi paranemisele vastavalt muuta. (Kuulmisimplantaat, 2018)

Kuuldeaparaadiga ja implantaadiga kuuldu helid ei ole üldjoontes omavahel võrreldavad, sest implantaadi heli kõlab kui halva kvaliteediga lühilaineraadiosaatja kuulamine, kuid kuuldeaparaadis on võimendatud ümbritsev heli (Ross, 2010). Kuuldeaparaati saab lihtsasti ja üsnagi tõhusalt igas vanuses kasutada, kuid implantaat on seda mõjuvam, mida lühem on inimese kurdustumise ja implantaadi paigaldamise vaheline aeg. Samuti on implantaat permanentne ja seda ei ole võimalik soovi korral eemaldada, ainus variant on seadeldis välja lülitada. (Kuulmisimplantaat, 2018)

## 2. KURTIDE ELU

Kuuljatele võib tunduda, et kurtide elu on nende omast väga erinev ja katsumusterohke. Järgnev peatükk püüab seda arvamust analüüsida. Lisaks erinevatele teostele ning internetiallikatele, mis püüavad aidata kuuljaid paremini kurtide maailma mõista, on viidatud ka autori tehtud intervjuudele kurtide inimestega, mida käsitletakse põhjalikumalt kolmandas peatükis. Peatüki esimene pool valgustab kurtide igapäevaelu ja puudega kaasnevate takistustega toimetulekut. Teises pooles on kajastatud kuuljate eelarvamuslikku suhtumist ja lõpuks jagatud nõuandeid lugejatele, et hõlbustada kurtide ja kuuljate omavahelist suhtlemist.

Kuulmispuudega inimese elu on täiesti võrreldav kuulja eluga. Kõrvvalt vaadatuna võib tunduda, et ilma kuulmiseta ühiskonnas hakkama saada on pea et võimatu, kuid kurdi perspektiivist on pidev vaikus ja suuline kommunikatsioonivõimetus igapäevane normaalsus. Ühiskonnas leviv ekslik tendents peab kuulmisvõimetuid kui puuetega inimesi mitteväärtuslikeks, eeldades, et kurdi elu ei ole täisväärtuslik. (Kotsar & Kotsar, 1992, lk 27) Selline arvamus võib olla levinud põhjusel, et kuuljad ei puutu kokku kurtide sisemaailmaga ja nende eluviisidest ei teata paljutki (Suuline allikas nr 1). Tegelikuses eksisteerivad kurtide kommuunid, liidud, klubid ja seltsid, kus korraldatakse mitmeid tegevusi, üritusi, väljasõite ja loenguid, millest kurdid saavad osa võtta (vajadusel on kaastatud ka tõlk). Samuti käiakse vabal ajal sõpradega väljas, matkadel ja muudel üritustel (Suuline allikas nr 4). Kurtide kodanike jaoks on olulised tugipunktid ja ühendused Eesti Kurtide Liit, Tallinna ja Harjumaa Kurtide Ühing, Pärnumaa Kurtide Ühing, Võrumaa Kurtide Ühing, Tartu Kurtide Spordiselts „Kaar“, Tallinna Kurtide Spordiselts „Talkur“, Tartu Hiie Kool, Tallinna Heleni Kool, Eesti Viipekeele Tõlkide Ühing, Eesti Kurtide Noorte Organisatsioon ja Eesti Kristlik Nelipühi Kiriku (EKNK) kurtide kogudus (Lingid, 2018).

Eesti Kurttummade Selts (EKS) asutati aastal 1922 Tallinnas. See on esimene kurte hõlmav kommuun, mis Eestis loodi. Eesti kurtidel oli omavahelisi kontakte Soome saatusekaaslastega juba enne esimest maailmasõda. Seetõttu oli Soome eeskujuks seltsi loomisel, sest Helsingis pandi alus analoogsele seltsile juba 27 aastat varem. Selts loodi eesmärgiga hõlbustada kurtidevahelist koostööd ja organiseeritust oma õiguste eest seismisel ja olukorra parandamisel. See näitab kurtide sihikindlust ja teotahtlikkust hoolimata oma vähemusest juba eelmisel sajandil. (Kotsar & Kotsar, 1996)

Tartumaa Kurtide Ühing (TKÜ) on ühendus, mis hõlmab Tartus ja Tartumaal elavate kurtide algatuslikku tegevust. TKÜ loodi 1931. aastal asutatud Tartumaa Kurtide Seltsi „Sõprus“ õigusjärglasena. Ühing on loodud eesmärgil jagada kurtide vahel infot, korraldada üritusi, kaitsta liikmete seaduslikke huve ja tutvustada oma tegevust laiemale avalikkusele. Lisaks on üks ühingu olulisi eesmärke vahendada ja pakkuda tõlketeenust kurtidele. (Tartumaa Kurtide Ühing, 2018) Kord nädalas toimub klubis kokkusaamine, kus kantakse ette igasugune



muudatus või uus võimalus kurtide elus, näiteks seadusemuudatused ja uued pakutavad töökohad (Suuline allikas nr 1).

Kurdile inimesele on abimeheks väljaõpetatud kuulmiskoerad. Nende tööeesmärk on aidata oma peremehel aru saada helisignaalidest ja nende asukohtadest. Näiteks võib kuulmiskoer anda omanikule märku, kui uksekell heliseb, keegi helistab, äratus heliseb või kui isegi suitsuandur üürgab, ja suunab kurdi peremehe sinna, kust heli tuleb. Kuulmiskoerad abistavad omanikke ka kodust väljaspool, näiteks on nendest palju kasu liikluses, kui kurt ei kuule lähenevaid autosid. (Woolley, 1998, lk 19)

Tähtsamatel asjaajamistel, näiteks arstivisiitidel, konverentsidel, giidituuridel, on kurtidele suureks abiks viipekeeletõlgid, kelle tööeesmärk on vahendada kahte erinevat keelt, millest üheks on viipekeel. Tõlketeenus annab kurtidele võimaluse saada osa kuuljate ühiskonnast, mõista nende öeldut ja edastada oma sõnum tõlgi vahendusel. Viipekeeletõlketeenust saab pakkuda vaid inimene, kes on omandanud ülikoolis rakendusliku kõrghariduse eesti viipekeeletõlgi erialal. (Eesti viipekeeletõlk, 2015) Viipekeeletõlketeenus on tasuline ja hind varieerub vastavalt tõlkeperioodile, kirjalikule, suulisele tõlkele, olukorrale ja tõlkevajaduse ette teatamise perioodile (Hinnakiri aastal 2019, 2019). Sotsiaalteaduste korra § 15 järgi on kurtidele tagatud riiklik toetus viipekeeletõlgi tasustamiseks juhul, kui puudega isik vajab kurtuse tõttu suhtlemiseks viipekeeletõlki (Sotsiaaltoetuste kord, 2018).

Hariduse omandamine on kurtidele samamoodi kättesaadav nagu tavainimestele. Sügava kuulmispuudega lapsed tavakoolis hakkama ei saa, neile on vaja eraldi õppemeetodit, mille rakendamiseks on loodud Eesti eri piirkondadesse koole, mis keskenduvad erivajadustega õpilaste õpetamisele. Kuna kurtidele keskenduvaid koole on Eestis väga vähe, siis on kaugemal elavatel lastel võimalus koolipäevadel internaatkoolis ööbida. Tartu Hiie Kool on õppeasutus, kus kuulmis- ja kõnehäiretega lastel on võimalus omandada põhiharidus. Seal keskendutakse lisaks tavakoolis õpitavatele ainetele iga lapse kõne ja üldise arengu korrigeerimisele ja edasi aitamisele. Lastele õpetatakse kurtidele eluks vajalikke oskusi, nagu näiteks suult lugemist, enese väljendamise oskust, hääduseid ja muud sellist. (Tartu Hiie Kool, 2018) Eestimaa teises otsas, Tallinnas, asub Tallinna Heleni Kool, kus kurtidel ja pimekurtidel lastel on lisaks põhikooli haridusele võimalik omandada gümnaasiumiharidus (Tallinna Heleni Kool, 2018).

Töökoha valimisega on kurtidel tunduvalt rohkem piiranguid kui kuuljatel. Kurt ei ole üldjuhul sobilik töötama valdkonnas, kus tuleb palju uute inimestega suhelda, sest kahe poole vahelisel suhtlusel võib keelebarjääri tõttu osa vajalikust sõnumist kaotsi minna ja lisaks on omavaheline kommunikatsioon oluliselt raskendatud. (Soovitused ja ideed kurtidele tööotsijale, 2018) „Kurtidel on puudu lai töökohtade valik, mis kuuljatel on, ei saa olla näiteks valvur või

administraator, kus kuuljatega palju suhtlema peab, seega tegeletakse üldiselt käelise tegevuse valdkonnas“ (Suuline allikas nr 2). Tööturul on palju füüsilise koormusega töökohti, kuhu kurt ideaalselt sobitub. Lisaks sobib kurt tegelikult õpetajaks kooli, kus keskendutakse kuulmispuudega laste õpetamisele. Kuulmishäiretega inimestel on kuuljate ees töömaailmas ka omad eelised, näiteks peetakse kurte keskendumisvõimelisteks, sest nad ei saa töö käigus tähelepanu taustal käivatele helidele pöörata, teistega töö käigus samal ajal rääkida ega muusikat kuulata. Üldiselt on kurt tööandjale lojaalne, sest suure tõenäosusega on saanud töökoht leitud peale pikaajalisi otsinguid. Töövestlusel võib takistuseks tulla tööandja esialgne pelgus kurdi inimese vastu, kuid ajaga sellega harjutakse ja esialgne eelarvamus võib muutuda. (Soovitused ja ideed kurdile töötajale, 2018) Töövestlusel kaasatakse tihti tööandja ja kurdi vestlusesse viipekeeletõlk, hilisemal kokkupuutel ei ole tõlgi kohalolu üldiselt enam vajalik (Suuline allikas nr 1). Töökohal areneb koostöövõime kolleegidega samuti aja jooksul, mil kurt töötaja harjub kaastööliste omapäradega ja vastupidi ning töökorraldusi saab jagada ning mõista suult lugemise abil (Soovitused ja ideed kurdile töötajale, 2018).

## 2.1. Suhtumine kurtidesse

Kuulmispuuet ei ole võimalik inimesele peale vaadates kohe tuvastada, mistõttu tuleb kuuljatele tavaliselt ehmatusena kui isik, kelle poole on tahetud pöörduda, on kurt. Kurdi hääl kõlab normaalsusest veidi moonutatuna ning esialgu raskesti mõistetavana, kuid seegi on miski, millega harjub ja millest arusaamine ei ole hiljem probleem. (Laumets, 1995, lk 27)

Kui kuuljate ümbruskonnas viibib üks tugeva kuulmislangusega inimene, võib ta kõrvale jääda ühistest tegevustest ja vestlustest. Kurdile ei pöörata eraldi tähelepanu, mistõttu ei teki tal teistega koos viibides ühtsustunnet. Sõprade hulgas võib juhtuda, et kuulmispuudega inimest koheldakse kui kolmandat liiget ja talle lähedat kuuljat isikut kasutatakse ära tõlgina, vältides või peljates kurdiga otsest suhtlust. Kurdi inimese kuulmispuuet tuuakse ka vabanduseks, miks kuulmislangusega isik võis ebaneeldivald käituda. Mainitud käitumisviis ei pruugi olla tahtlik, vaid tingitud sellest, et kurt ei kuule kui näiteks poetootaja abi pakub, mistõttu ei pruugi temast välja teha. (Common reactions to hearing loss, 2012)

Loomulik tendents on pidada puudega isikut mittetäisväärtuslikuks inimeseks, kuid tegelikult on selline arvamus väga ekslik ja solvav. Sama on maininud Juta ja Kaarel Kotsar oma raamatus „Inimene ei kuule kõnet“, väites, et: „Õige on suhelda vaegkuuljaga kui täisväärtusliku inimesega ja kohelda teda kui isiksust.“ (Kotsar & Kotsar, 1992, lk 27–28)

Internetifoorumites on inimesed saanud väljendada oma suhtumist kurtidesse ja üldjuhul peetakse kurti kuuljaga võrdväärseks, mis tähendab, et ei vaadata kurte teise pilguga. Küll aga

teatakse, et ei olda suuteline ladusalt kurdiga vestlema, sest viipekeeleoskus puudub. Siiski usutakse, et saadakse hakkama nendega lihtsama suhtluse arendamisega, vajadusel ka kirjalikult. Leitakse, et kurdi inimesega saaks väga hästi sõprussuhet alustada ja nendega ühiseid tegevusi teha, näiteks käia loomaaias. Tänapäeval ei jää kurt inimene millestki ilma, sest modernsel ajal toimub suur osa suhtlusest visuaalselt internetis, mistõttu on kurt inimene asjadesse sama kaasatud kui kuulja. (What do you think about deaf people?, 2014)

## 2.2. Kurtidega suhtlemine

Omavaheliseks suhtluseks on kurtidel välja kujunenud oma keel – viipekeel. Inimesed, kellel ei ole kurtidega kokkupuudet, on tihti väärarvamusel, et üle terve maailma on kurtide hulgas kasutusel vaid üks viipekeel. Tegelikult varieerub see laialdaselt ning iga riigi ja vahel ka kurtide kogukondades kasutatavat keelt võib võtta eraldiseisvana. Silmnähtavaid erinevusi on märgata näiteks isegi Tartumaa Kurtide Ühingus ja Tallinna ja Harjumaa Kurtide Ühingus kasutataval keelel. Ülemaailmselt on levinud lisaks kohalikule viipekeelele ka rahvusvaheline keel, mille kasutamine hõlbustab kurdil välismaal teiste kurtidega suhelda. (Eesti viipekeel, 2010)

Viipekeel on üsnagi emotsionaalne keel, seetõttu saavad kurdid end sama hästi väljendada kui kuuljad. See koosneb viipevarast ja viibetest ning viiplemine toimub viiperuumis. Lisaks mängivad olulist väljendusrolli viipleja asend, olek ja näoilme. (Eesti viipekeel, 2010) Eesti kurtide esimene keel ehk emakeel on eesti viipekeel, eesti keel on neile teine keel (Papp, 2018). Grammatiliselt erinevad eesti keel ja eesti viipekeel selle poolest, et viimases käändelõppe enamasti ei kasutata. Seevastu sarnaneb eesti keelele viibeldud eesti keel, kus edastatakse öeldut grammatiliselt korrektselt, küll aga kasutatakse selleks ebatavaliselt palju sõrmendamist. See tähendab, et eesti viipekeel ja viibeldud eesti keel ei ole võrdelised, üks on kurtidele lihtsustatud eesti keele vorm ning teine on korrektne eesti keel edastatud viipemärkide ja sõrmendamisega. (Eesti viipekeel, 2010) Sõrmendamine on tähtede ja numbrite otse õhku kirjutamine kokkuleppeliste käevormide abil. Seda kasutatakse tihti sõnade, millel puudub kindel käeviibe, nimede, võõrsõnade või täpse kirja pildi edasi andmiseks. Hoolimata sellest, et sõrmendamine mängib olulist rolli kurtide omavahelisel suhtlemisel ja selle kasutamine on aastate jooksul üha enam levinud, seda viipekeele osana ei arvestata. (Paabo, 2012)

Kuuljaga, kes viipekeelt ei valda, suulist kontakti saavutades on elementaarsed reeglid, millest kinni pidades on võimalik kurdil ja kuuljal omavahelist vestlust edukalt arendada. Oluline on, et kuulja saaks enne kurdiga suhtlemist kurdi täieliku tähelepanu. Selle saamiseks ei ole mõtet häält tõsta, vaid piisab kergest puudutusest õlale või pikemast silmsidemest. Kurdile sõnumit

edastades tuleb jälgida, et rääkija nägu, eriti suud, ei kataks miski, segavad faktorid võivad olla näiteks vuntsid või pikk habe. Rääkides tuleb jälgida, et suud korralikult (kuid mitte ülepingutatult) maigutatakse, sest kiiresti juttu ette vuristades ei jõua kurt öeldut järgida. (Kuidas suhelda vaegkuuljaga, 2018)

Kurdiga vesteldes tuleb lisaks suu maigutustele ja segavatele allikatele pöörata tähelepanu ka ümbritsevale keskkonnale, enda asendile ja kehakeelele. Kindlasti tuleb jälgida, et jutu käigus kurdiga otsene silmside ja kontakt ei kaoks, kuulja ei tohi harjumusest samal ajal vestelda ja millegi muuga tegeleda või ringi liikuda. Jälgida tuleb, et valgus ei tuleks tagant, vaid valgustatud oleks kõneleja suu ja nägu, siis näeb kurt hästi suult lugeda. Kurdiga suheldes on hea tava kasutada kehakeelt, liigutusi ja miimikat nii palju kui võimalik. (Kuidas suhelda vaegkuuljaga, 2018) Ilma nendeta on tal keerulisem sõnumit mõista ja jutt tema jaoks on monotoonne ning igav (Laumets, 1995, lk 10–11). Jutu käigus tuleb hoolt kanda selle eest, et väiksed ebaolulised vahemärkused jäetakse enda teada, nende mainimine võib kurdi segadusse ajada. Kuulja peab jälgima, et annab vajaliku info edasi lihtlausetena ja ei kasuta keerulisi ja pikki võõrsõnu, sest kurtide sõnavara on üldiselt kitsam kui tavainimesel, seega raskendab kurdil tundmatute sõnade kasutus sõnumi mõistmist. Olulisem, näiteks kuupäevad ja aadressid, soovitatakse siiski kirja panna. See elimineerib ohu, et kurt sai numbritest või nimedest valesti aru. (Kuidas suhelda vaegkuuljaga, 2018)

Kuuljatel soovitatakse olla julgem enese väljendamises ja miimika kasutamises, kuigi esmakohtumisel on loomulik suhelda kurdiga kirjalikul teel. Kasuks tuleb kuulja oskus suud piisavalt maigutada, sest sel moel on tõenäosus suurem, et kurt saab öeldust aru. (Suuline allikas nr 2) Suheldes tuleb meeles pidada, et kurdid ja kuuljad ei erine üksteisest kuigi palju, ainuke vahe on selles, et kurdid ei kuule ja paljud kasutavad suhtlemiseks viipekeelt. Kurdi ja kuulja omavaheliseks suhtlemiseks soovitatakse kasutada ka mobiili ja olulise info edastamisel tuleks suult lugemise meetodit vältida, sest on oht, et osa infost läheb kaduma. (Suuline allikas nr 4)

Olukorras, kus kuuljate seltskonnas viibib kurt tuleks arvestada sellega, et rühmasiseselt jutu kestel kõrvalmärkusi tehes võib kurt nendest valesti aru saada, sest ta näeb ja mõistab ümbruses toimuvat teisiti kui kuulja. Öeldu oleks hea kurdile ka edastada, et ta tunneks end seltskonda kuuluvana. Vastasel juhul võib ta tunda, et jutt käib tema kohta. Alati on viisakas kurt liige seltskonda kaasata, et ta ei tunneks end kõrvalejäetuna, sest omaalgatuslikult on tal keeruline rühma sulanduda. (Kuidas suhelda vaegkuuljaga, 2018) Lisaks on pahaaimamatu viga öelda kurdi kohta kurtumum, mida paljud kuuljad eelarvamuslikult teevad, sest suuremal osal kurtidest on kõnevõime (Suuline allikas nr 4). Seltskonnas juttu rääkides peab kindlasti meelde jätma selle, et kurdile midagi öeldes tuleb enne võita tema tähelepanu. Suur viga on vestlusingis vastata mõnele küsimusele kurdi eest, tal on õigus ise oma vastus anda, mistõttu

tuleks talle küsimus tõlgendada, mille üle ta ise mõelda ja seejärel vastata saab. Selline käitumisviis välistab olukorra, kus kurt on vestlusest välja jäetud. (Kuidas suhelda vaegkuuljaga, 2018)

### 3. KURTIDE ELU INTERVJUUDE VASTUSTE PÕHJAL

Kurtide elust parema ülevaate saamiseks ja õpilaste küsitluse koostamise sisendi saamiseks tehti intervjuud ajavahemikus 4.01.2019–12.01.2019 nelja kurdiga. 11 küsimusest koosneva intervjuu vastustes kajastati kurtide igapäevaelu, kuulmispuuet ning selle takistusi, ettekujutlust kuuljate maailmast ja nende arvamust kurtide elust ning lõpuks jagati ka soovitusi kurdiga suhtlemiseks (vt lisa 1). Intervjuu oli näost–näkku vormis, vastajat filmiti tema loal ning pärast kirjutati video põhjal vastused ümber. Omavaheline suhtlus toimus viipekeeles, mida ka küsitleja valdas.

Intervjueeritavad olid neli Tartumaa Kurtide Ühingu liiget, kes esindasid erinevaid vanuserühmi. Töös on küsitletavat märgitud nummerdatud suuliste allikatena. Autor leidis intervjueeritavad ühiste tuttavate ja sugulaste kaudu, kes olid nõus koostööd tegema, kuid nende privaatsuse säilitamiseks neid nimeliselt ei kajastata. Kõik neist on tõsise kuulmispuudega ning kolm vastanutest sündisid kurdina. Keskealine mees kaotas kuulmise paarikuuse beebina tugeva soolepõletiku tagajärjel. Kellelgi vastanutest ei ole paigaldatud implantaati ja keegi neist ei kasuta kuuldeaparaati.

#### 3.1. Kurtide elu kirjeldus

Intervjuu vastustes nentisid kõik intervjueeritavad, et kurdi elu ei erine kuulja omast väga palju. Öeldi, et kurdid saavad oma kuulmispuudega väga hästi hakkama ja keegi neist ei tunne, et kurtus oleks nende elukvaliteeti kuidagi vähendanud. Küll aga tunnistatakse, et kuuljana oleks elu kindlasti kergem, kuid see-eest ei ole see põhjus, miks kurtust salata. Suuline allikas nr 4 selgitas: „Elu oleks tõepoolest lihtsam, saaks teha elus valikuid, mida tahaks, ent samas ei tahaks loobuda kurtusest, meil on kokkuhoidev kogukond, oma kultuur ja keel.“ Ainsate takistustena nimetati suhtlust ja sissetulevaid telefonikõnesid, millega kindlasti abi on vaja, kuid abi on kiiresti leitav näiteks kuuljate töökaaslaste või pereliikmete hulgast. Kui on tarvis suhelda kuuljatega olulistel teemadel, kasutatakse rohkem kirjalikku suhtlusmeetodit (Suuline allikas nr 4). Mitte nii olulist infot vahendatakse ka suult lugemise teel, kuid suuline allikas nr 4 eelistas siiski kirjalikku meetodit, sest pikalt suu pealt lugemine on väsitav ja kirjutamine välistab ka infokao.

Tööl käivad kurdid vastasid, et kolleegidega suhtlemisel pole enam mingeid probleeme, kuuljad on kurdiga harjunud ja vastupidi. Öeldi, et alguses nii lihtne ei olnud, sest keegi polnud veel olukorraga harjunud, kuid rõhutati, et omavaheline mõistmine tuleb aja ja harjumisega. (Suuline allikas nr 1 ja 2) Ehitusega tegelev keskealine mees vajab tõlgi abi vaid töövestlusel, edaspidi sai ta iseseisvalt hakkama. Töökaaslastega saab ta suuliselt suheldud, kuid ülemus

saadab vajalikud tööülesanded telefoni sõnumina. Kurte on peetud küll väärtuslikeks töölisteks, kuid murettekitavaks osutus sobiva hea töökoha leidmine tulevikus (Suuline allikas nr 4). Suuline allikas nr 2 tõi probleemina välja kurdi inimese piirangud tööturul. Suhtlusel põhinevad ametid on kurdile üldiselt välistatud, kuid paljud töökohad just seda nõuavad. Sellest hoolimata on kurdil võimalik töötada ka suhtlemist eeldaval ametikohal juhul, kui tema kurtusest on informeeritud ja hoiatatud, et tema poole pöörduja oleks selleks valmis.

Esiialgu tekitas küsimuses „Kuidas kirjeldasite oma sotsiaalset elu?“ sõna *sotsiaalne* tähendus küsimusi kolmele vastajale. Kuna kurtide sõnavara on kuuljatega võrreldes kitsas, siis vajab see autori seletust.

Intervjueeritavad kirjeldavad oma sotsiaalset elu üsna värvikalt. Kõigil on oma sõprus- ja suhtlusringkond, mis on väga kokkuhoidev. Sõpradega käiakse väljas, matkamas ja ühiseid tegevusi leidub palju. Kolmapäeviti toimuvad kurtide klubis ka koosolekud, kus edastatakse aktuaalset infot, toimuvad loengud ja see on ka võimalus kõikidega kokku saada ja vestelda. (Suuline allikas nr 4) Telefoni teel suheldakse kas sõnumeid saates või videokõnet tehes. Kurtidel on tutvusi erinevatest Eesti otstest, sest vanemad generatsioonid õppisid kõik ühes koolis – Porkuni kurtide koolis. Ühingu eestvedamisel korraldatakse suviti kurtidele suvemänge ja muid erinevaid väljasõite, kuhu on kaasatud ka tõlgid, kes giidi juttu vahendavad. Kõik intervjueeritavad tõid esile, et suhtlevad lisaks kurtidele kuuljatega ning käivad üritustel, kus neid ümbritsevad peamiselt kuuljad, kuid tunnistati, et eelistatakse siiski kurtide seltskonda, sest kuuljate hulgas hakkab ajapikku igav.

Üldjoontes ei tunne vastajad, et nende elust oleks kurtuse tõttu miskit puudu, kuid nimetati, et kunagised unistused ja soovid on pidanud kannatama. Suuline allikas nr 1 tõdes, et tunneb suurt huvi majanduse vastu ja oleks soovinud end selles valdkonnas kõrgkoolis edasi arendada, kuid tema ajal sellist võimalust ei pakutud ning seetõttu valis ta oma elus teise teekonna. Suuline allikas nr 4, kes õpib raamatupidamist, tunnistas, et soovis saada arstiks, kuid tal puudub see võimalus kuulmispuude tõttu. Samuti nentisid kõik, et nad ei kujuta ette milline oleks elu kuuljana ja kuulmisest puudust keegi ei tunne. Viimane on põhjendatav selle kaudu, et keegi intervjueeritavatest ei ole hiliskurdistunud, seega ei teata elu kuuljana ega osata sellest kuidagi puudust tunda.

### **3.2. Kuuljate suhtumine**

Intervjueeritavad on arvamusel, et kuuljate ettekujutus kurtide elust on pigem negatiivne. Arvatakse, et kurtide elu on väga keeruline ja nad ei tule tähtsate tegevustega toime. Suuline allikas nr 1 arvas, et sellist ettekujutust võib kujundada see, et kuuljatel puudub ligipääs kurtide

elule ja sisemaailmale, et saada aimu reaalsusest. Seevastu on kurdid põimitud nii kurtide kui kuuljate eluga, andes neile parema võimaluse kummagi elu ja võimalusi võrrelda.

Ühe kuuljate eksiarvamusena kurdid täheldanud viipekeele valesti mõistmist. Kuuljad kipuvad arvama, et viipekeel on ülemaailmselt üks ja sama, kuid tegelikult on see nagu iga teine keel maailma, näiteks see varieerub piirkonniti (Suuline allikas nr 4). Viipekeeled erinevad riigiti ja isegi riigisiselt. Näiteks Tallinna ja Tartu kurtide kasutatav viipekeel ei ühti täielikult. Lisaks nimetavad kuuljad eelarvamuslikult kurte alatasa kurttummadeks, mis jällegi on väärarvamus, sest kõik kurdid tummad ei ole (Suuline allikas nr 4). Suuline allikas nr 4 nimetas seda häirivaks eelarvamuseks, mis kuuljatel kurtide kohta on.

### **3.3. Soovitused kuuljatele**

Kuuljate suutlikkust kurtidega suhelda peetakse kesiseks, sest puuduvad kogemused ja teadmised selles valdkonnas. Eriti raske on omavahelist mõistmist saavutada inimesega, kes pole varem kunagi kurdiga kokku puutunud (Suuline allikas nr 1). Vastajad mainivad, et eduka suhtlemise tagab sihikindlus ja aeg, mis kurdiga veedetakse, selle jooksul harjutakse omavahel suhtlema (Suuline allikas nr 1 ja 2).

Kuuljatel soovitatakse olla julgem, kui on vaja kurdiga suhelda. Kasuks tuleb lisaks suulisele liigutusele pantomiimi kasutamine. (Suuline allikas nr 2) Suuline allikas nr 3 tõi esile, et tänapäevases nutimaailmas on lihtne telefonisse trükkida, mida öelda soovitakse, ja seejärel kirjapandut kurdile näidata. Sellisel viisil suheldes ei teki ohtu, et tekiks vale arusaam teise sõnumist. Suuline allikas nr 4 selgitas, et suult lugemise meetodit tema ei soovita, sest kurt ei pruugi aru saada, ning isegi kui saab aru, on see aja möödudes väsitav. Ta soovitab paberile või telefonisse kirjutamist. Suuline allikas nr 4 tõi välja, et kuuljad peaksid mõistma, et kurtidel ja kuuljatel pole peale kuulmisvõime suurt vahet. See arusaam muudaks kuuljate avamusi ja võimalik, et ka omavaheline suhtlus oleks ladusam, kui kuulja ei tunneks end liigselt pingestatuna.

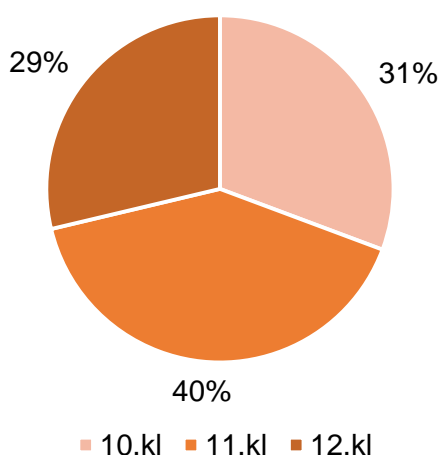


## 4. KUULJATE TEADLIKKUS KURTIDE MAAILMAST TARTU JAAN POSKA GÜMNAASIUMI ÕPILASTE NÄITEL

Intervjuude vastuste põhjal saadi põhjalikum ülevaade kurtide elust, millele tuginedes koostati küsimustik Tartu Jaan Poska Gümnaasiumi õpilastele Google Forms keskkonnas (vt lisa 2). Küsimustiku eesmärk oli koguda infot kuuljate kogemuste, eelarvamuste ja hinnangute kohta kurtide maailmast. Vastajad pidid oma arvamusest lähtuvalt valima kas valikvastuseid või kirjutama oma kogemuste, arvamuste ja eelduste kohta. Teine eesmärk oli tõsta kuuljate teadlikkust kurtidega suhtlemisel. Selleks lisati küsimustiku lõppu infolõik, mis oli koostatud eelmainitud intervjuude vastuste põhjal. Ajavahemikus 23.01.2019–27.01.2019 tehti Tartu Jaan Poska Gümnaasiumi õpilaste seas anonüümne internetipõhine küsitlus, mis saadeti kõikidele 10., 11., ja 12. klassi õpilastele. Oodatav vastuste hulk oli nii palju kui võimalik, eelistatavalt vähemalt 100. Saadud tulemusi analüüsiti programmis Microsoft Excel.

### 4.1. Küsimustiku analüüs

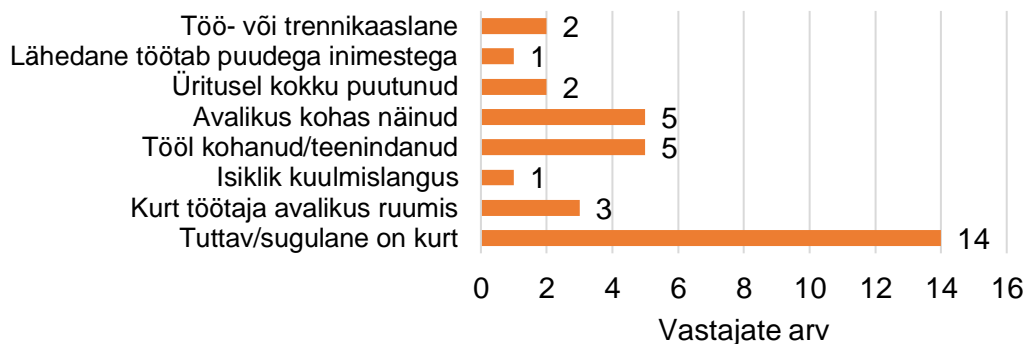
Peale küsimustiku laiali saatmist laekus viie päeva jooksul vastuseid kokku 101 õpilaselt, kellest 25 olid meessoost ja 76 naissoost. Enim vastuseid laekus 11. klassi õpilastelt, kelle hulgast tuli 41 vastust, seejärel 31 vastust 10. klassi õpilaste hulgast ja kõige vähem, 29 vastust, 12. klassi õpilaste seast (vt joonis 2). Vastuste analüüsis vastajate sugu ega klassi eraldi ei vaadata, seda küsiti valimist ülevaate saamise eesmärgil.



Joonis 2. Õpilaste osalus klassiti (n = 101)

## 4.2. Õpilaste kokkupuude kurtidega

Kõikide vastanute hulgast puudus 70 õpilasel varasem kokkupuude ja 31 õpilasel on varasemaid kogemusi kurtidega. Õpilastel, kes olid varasemalt kurtidega kokku puutunud, paluti kirjeldada oma kogemusi. Vastajaid oli 31 ja vastused on esitatud kategoriseeritud kujul (vt joonis 3).

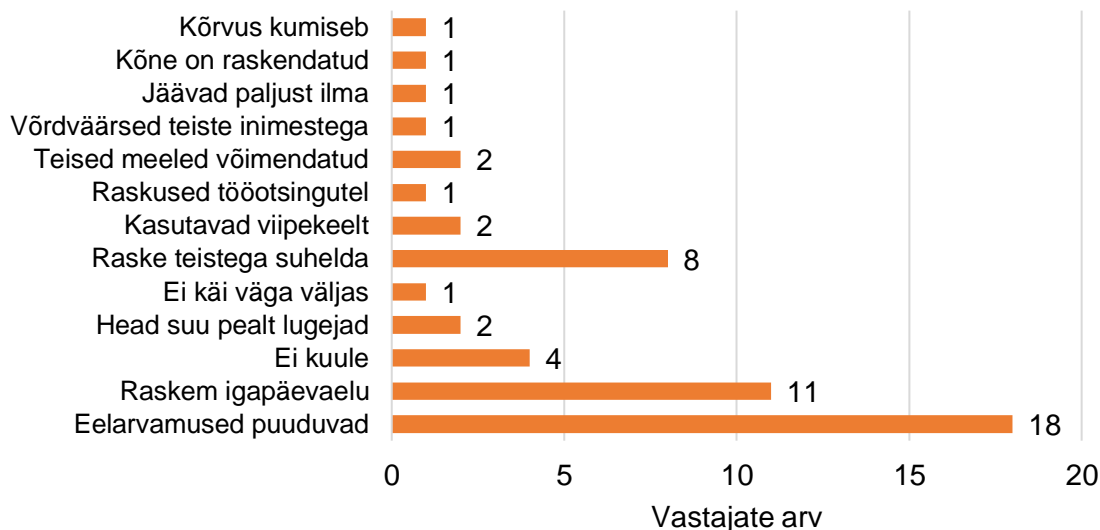


Joonis 3. Õpilaste varasemad kogemused ja kokkupuuted kurtide või kurtusega (n = 31)

31 õpilasest, kes olid kokku puutunud kurtidega, ligi pooltel on tutvus- või sugulusringkonnas kurte. Vastustes nimetati näiteks vanaema, sõbra vanemaid, venda, tädimehe vanemaid. Mõned õpilased on kohanud kurte avalikus kohas (linnaliinibussis, tänaval, üritusel), tööl ning teeninduses. Avalikus keskkonnas kurte nähes pidid õpilased nägema, kuidas kurdid omavahel viipekeeles suhtlevad, sest tegu on nähtamatu puudega (vt peatükk 1) ja vastasel juhul ei oleks olnud neil võimalik kurtust kinnitada. Üks õpilane mainis, et Selveris töötades silmas ta juba kaugemalt kurte. Algul oli ta veidi mures, et kuidas nendest aru saada, kuid lõpuks kurt näitas näpuga, mida ja kui palju soovib, ja kõik möödus probleemideta. Lisaks on vastajad kohanud kurte hetkel, kui kurt on tööl, sealhulgas mainiti IT-spetsialisti, taksojuhti ja poemüüjat. Vastajate hulgast üks õpilane tunnistab iseendal kuulmisnõuet ja vajadust kuuldeaparaadi järele. Autorile oli üllatav vastanute isiklike tuttavate kurtide arvukus, sest eelarvamuse põhjal oleks eeldanud, et enim kurdiga kokkupuuteid on linnapildis neid suhtlemas nähes.

## 4.3. Õpilaste eelarvamused kurtide elust ja võimekusest

Küsimusele „Kas oled varem kurtidega kokku puutunud?“ eitavalt vastanud õpilastel paluti kirjeldada oma eelarvamusi kurtide elust. Varasem kokkupuude puudus 70 õpilasel, kuid eelarvamuste kohta avaldas arvamust 57 õpilast, kelle kirjutatud vastused on üldistatud kujul kategooriatesse jaotatud (vt joonis 4).

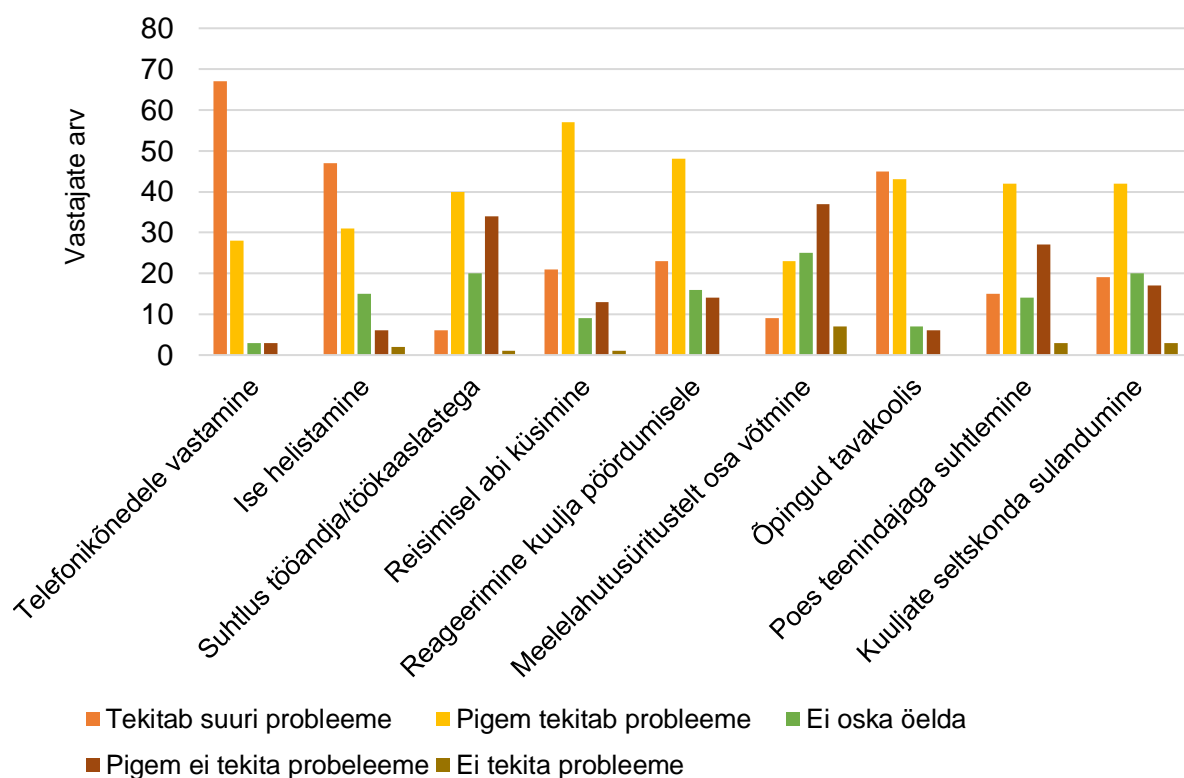


Joonis 4. Varasema kokkupuuteta õpilaste eelarvamused kurtidest (n = 57)

Küsimusele vastanute arvamused kalduvad negatiivsele poolele ja vastuseid on võimalik jaotada kolme rühma. Esimene rühm peab üldist elu keeruliseks (nt kurtidel on raskem igapäevaelu, keerulisem suhelda, raskused tööotsingul ja nad ei käi väga väljas). Teine rühm moodustus neist, kes arvavad, et kurtidel on muud kohastumised (nt suult lugemise oskus, viipekeel, võimendatud teised meeled, kumin kõrvades ja raskendatud kõne). Ja kolmandasse rühma kuuluvad vastajad, kellel puudub eelarvamus. Üks vastajatest selgitas, et ei saa olla eelarvamust, kui pole vähimatki kokkupuudet ega aimu kurdi elu kohta, kui oleks mõni kogemus, siis oleks võimalik ka teatud arvamusi luua. Suurimate raskustena nimetati igapäevaelu (nt telefonikõned, teistega suhtlemine), mille sooritamisele kuulja tavaliselt tähelepanu ei pööragi. Paar õpilast ütlesid, et nende arvamuse järgi on kurtide teised meeled rohkem võimendatud, et ümbruskonda paremini tajuda. See võib ka tõele vastata, sest kurtid jälgivad ümbrust tähelepanelikumalt, seega võivad nad märgata miskit, mida kuulja ei pane tähele. Laekus ka arvamus hea suult lugemise oskuse kohta. See on küll igale kurdile individuaalne, kui hästi nad aru saavad, kuid üldiselt, kui kuulja kõneleb korralikult maigutades ja pole segavaid faktoreid, siis pole suult lugemine kurdile probleem. Teistest erines ühe vastaja eelarvamus, et kurtidel inimesel kumiseb kõrvus. Sügava kuulmispuudega inimesel selline nähtus tõenäoliselt puudub, kuid implantaadi omanikel võib algul esineda harjumatu müra või heli kõrvus, mis on tingitud implantaadist tulenevast kergelt moonutatud taustahelist. Kuulmisaparaatide kasutajatel võib samuti esineda veidraid kumisevaid helisid kõrvades, kuid jällegi on see pigem tingitud aparadi heli edasi kandumisega ja taustaheli või -müra moonutamisega, kuivõrd puudest tingitud kuminast. Tulemuste põhjal on kuuljate arvamused kaldunud pigem selle poole, et kurdi elu peetakse väga keeruliseks.

Küsimustiku järgmises küsimuses pidid vastajad hindama skaalal, kui probleemne teatud tegevus kurdile võib olla (vt joonis 5). Vastajad analüüsisid, milline on kurtide võimekus

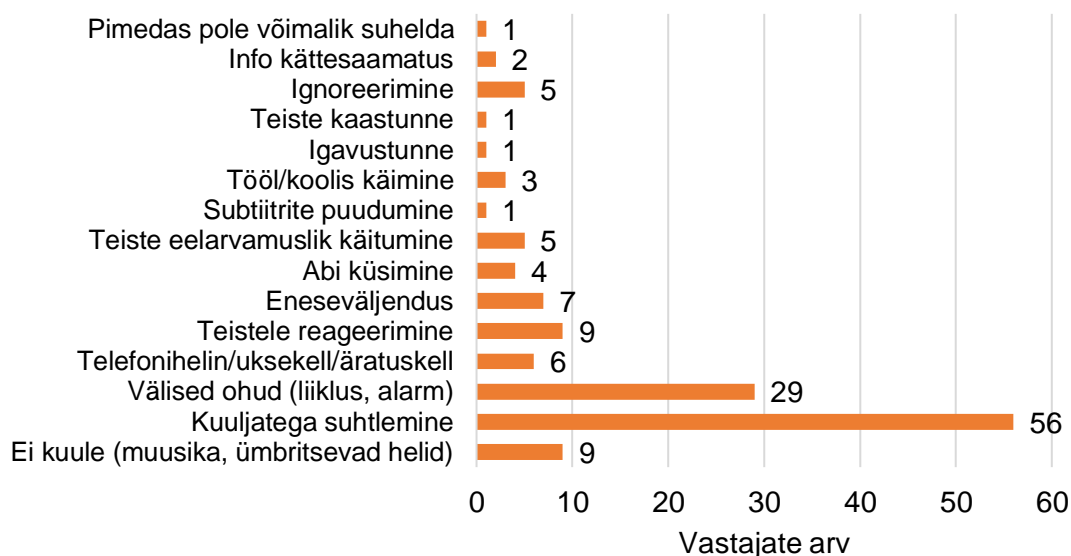
telefoniga suhtlemisel, teiste kodanikega suhtlemisel, kellegi pöördumisele reageerimisel, vaba aja tegevustes ja õpingutes. Vastusevariant „Õpingud koolis, kus puudub eraldi õpe kurtidele“ on joonisel esitatud muudetud kujul – „Õpingud tavakoolis“.



Joonis 5. Õpilaste hinnang kurtide toimetulekule igapäeva situatsioonides (n = 101)

Tulemustes kajastus, et vastajate arvates on kõik need olukorrad kurtide jaoks üpris probleemsed, sest kahte viimast varianti on valitud üsna minimaalselt. Ilmselgelt on kurdil kõige lihtsam osaleda meelelahutusüritustel ja kõige keerulisem on hakkama saada olukorras, kus peale kuulmise ei ole võimalik teisi meeli kasutada (nt telefonikõned). Lisaks telefonikõnedele vastamisele ja ise helistamisele on kuuljad arvamusel, et kurdile valmistab raskusi ilma eriõppeta koolis õppimine. Pigem probleeme tekitavateks arvati reisimisel abi küsimist, kuulja pöördumisele reageerimist, poes teenindajaga suhtlemist ja kuuljate seltskonda sulandumist. Valikuvariant „Pigem tekitab probleeme“ osutus kogupildis kõige valitumaks vastuseks, mis tähendab, et üldistades on kuuljad arvamusel, et kurtidele pigem valmistavad need tegevused raskusi. Tartu Jaan Poska Gümnaasiumi õpilaste valikutest lähtuvalt võib väita, et üldiselt arvatakse, et tegevused, mis nõuavad kurdi ja kuulja otsest kontakti ja infovahetust on kõige keerukamad, kuid tegevusvaldkonnad, kus olulist teavet edastada pole vaja, on kurtidele vähem probleeme tekitavad. Kurdid tõid intervjuu vastustes samamoodi esile, et kõige keerulisem on telefonikõnedega hakkama saada, kuid selle probleemi lahendamiseks palutakse näiteks kellelgi teisel kuuljal (töökaaslane, tuttav jne) kas helistada või kõne vastu võtta ja seejärel info kurdile edastada.

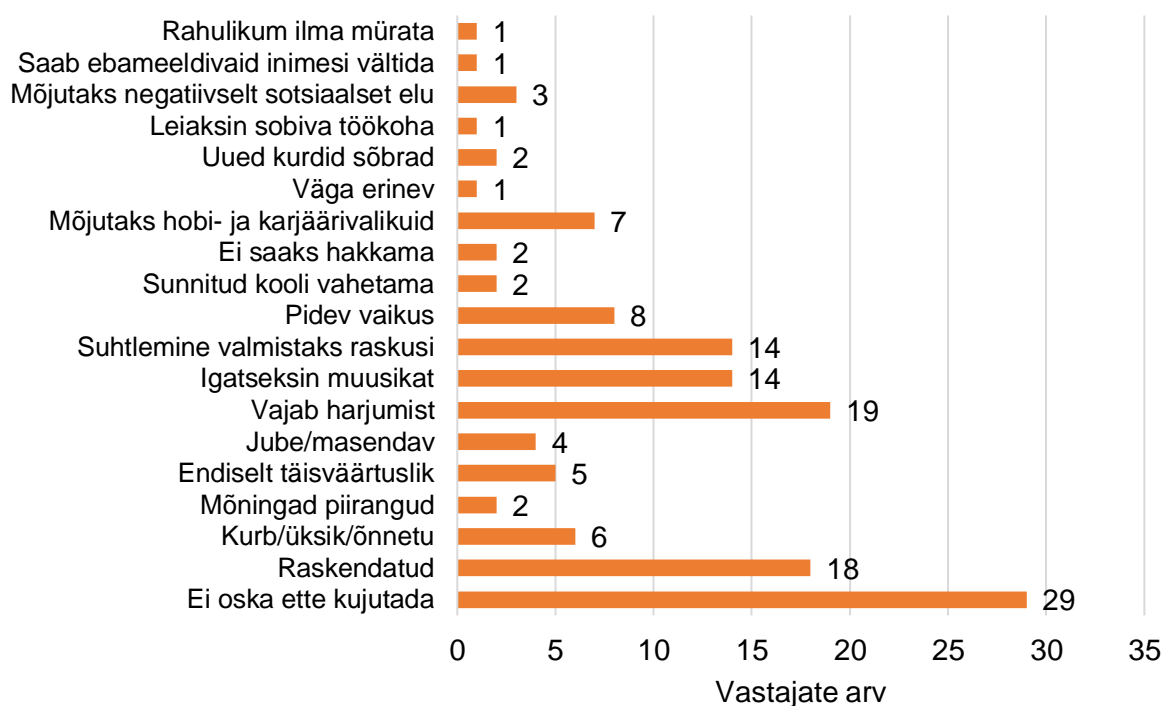
Õpilastel paluti ise kirjeldada, mis on nende arvates kurdile inimesele igapäevaselt põhilised probleemid. Antud vastuseid on esitatud kategoriseeritud kujul (vt joonis 6).



Joonis 6. Kuljate arvamus kurtide põhilistest probleemidest igapäevaelus (n = 101)

Jooniselt on näha, et kõige probleemsemaks peetakse kurtide tavaelus teistega suhtlemist ja kuljate negatiivset suhtumist kurtidesse. Arvamus, et kuljatega suhtlemine osutub kurtidele probleemiks, on väga tõenäoline, kuid lisaks rääkimisele leidub veel mitmeid alternatiivseid suhtlusmeetodeid. Sellele järgneb ümbritsevate helide kuulmine ja ohtude ennetamine, mis kuulmispuude tõttu kurtide igapäevaste probleemide alla arvatakse. Vastajad tõid näiteks, et kurt ei kuule liikluses lähenevaid autosid, mistõttu tee ääres kõndides võib mööduv auto teda ehmatada. Sama kehtib ka näiteks tuletõrjealarmide kohta, kurt ei kuule, kui kuskil asutuses alarm tööle läheb ja tekib vajadus evakueeruda. Õpilased peavad ka igapäevaseks probleemiks telefonihelinala, uksekellale ja äratusele reageerimist. Kuna autor puutub oma isiklikus elus tihedalt kurtidega kokku, on ta tähele pannud, et nendele probleemidele on tehnika arenedes lahendusi leitud. Näiteks telefonihelina kuulmiseks kasutavad osad kurdid aktiivsusmonitori spordikellasid, mis kõne sisse tulekul vibreerivad. Uksekellale on võimalik lisaks paigaldada lambipirn, mis hakkab paralleelselt kellaga põlema ja äratuste jaoks pannakse vibreeriv äratuskell näiteks padja alla. Tänu vibratsioonile saab kurt õigel ajal ärgata. Osa tõi probleemina esile teistele reageerimise, mis on igati tõene ja võib tekkida põhjusel, et esmakordsel kohtumisel kuulja ei näe kurdi puuet, mistõttu tihtipeale peetakse neid ebaviisakateks, kui öeldule ei reageerita, kuid tegelikkuses ei ole kuulja end kurdile märgatavaks teinud ja kurt tavalist kõnelemist ei kuule. Kurdi ja kuulja omavahelisel suhtlemisel leiavad mõned õpilased, et kurtidel on raskusi enese väljendamisega. Autori arvamusel lähtuvalt kehtib see suheldes mõlema poole kohta, sest ladusat suhtlemist takistab keelebarjäär.

Õpilaste eelarvamusest tõelisema ülevaate saamiseks paluti õpilastel kirjutada, kuidas kujutatakse elu ette kurdina. Saadud vastuseid on kajastatud kategoriseeritud kujul (vt joonis 7).

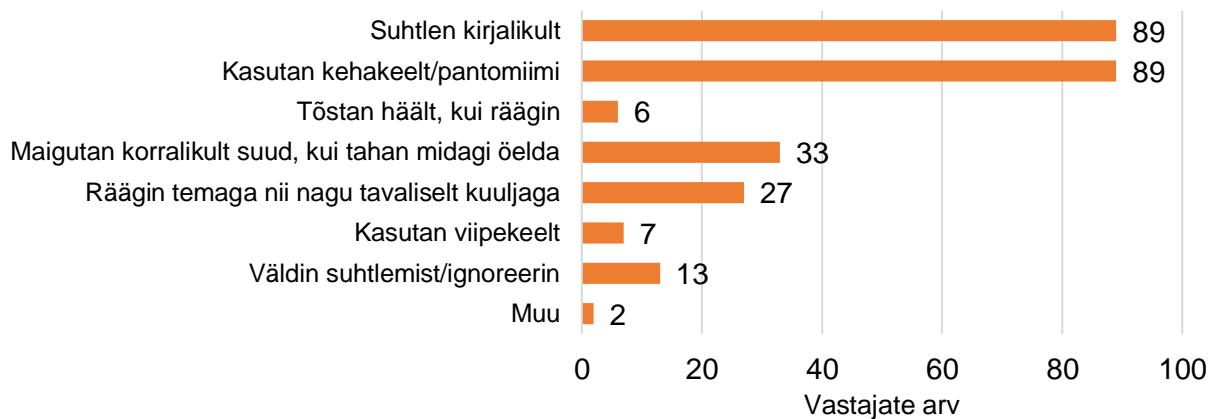


Joonis 7. Õpilaste ettekujutus elust kurdina (n = 101)

Kõige rohkem õpilasi vastas, et ei oska elu kurdina ette kujutada. See annab kinnitust kuuljate teadmatuse kohta kurtide elust, mistõttu ei osata ka sellest mingit kujutluspilti luua. Paljud usuvad, et teatud olukordades on kuulmispuude tõttu raskem toime tulla, kuid leitakse ka, et algul on keeruline, aga kõik vajab harjumist ja olukord muutub aja möödudes paremaks. Positiivseid väljavaateid, näiteks endiselt täisväärtuslik elu, uued kurdid sõbrad, sobiva töökoha leidmine ja rahu ilma mürata, moodustavad kogupildis üsna väikse osakaalu. Üldine arvamus kaldub negatiivsele poolele, mistõttu saab taaskord järeldada, et kuuljate vaatenurgast on kurdi inimese elu keeruline ja raskusi valmistav, kuigi intervjuude põhjal olid kurdid oma eluga väga rahul ja ei kujutanud kuuljate elu ettegi. Intervjueeritavad kurdid on kuuljate eelarvamustest teadlikud, tuues esile, et kurdi elu arvatakse olevat väga raske ja keeruline. Vastajad on kurdi elu väga kurvana ja igavana ette kujutanud, rõhutades, et pole enam vanu sõpru ja tuleb loobuda hobidest. Tegelikuses on kurtidel oma kultuur, ühiskond ja hoid, mis hõlmab kõiki kurte. Sama tõi ka suuline allikas nr 4 intervjuus esile, mainides, et kurtide kommuun on väga kokkuhoidev ja lisaks on kurdid sportlikult aktiivsed.

#### 4.4. Õpilaste käitumisviisid kurdiga suhtlemisel

Vastajatel paluti valida ette antud variantidest neile endile sobivaimad käitumisviisid, kui tekib vajadus kurdi inimesega infot vahetada (vt joonis 8).



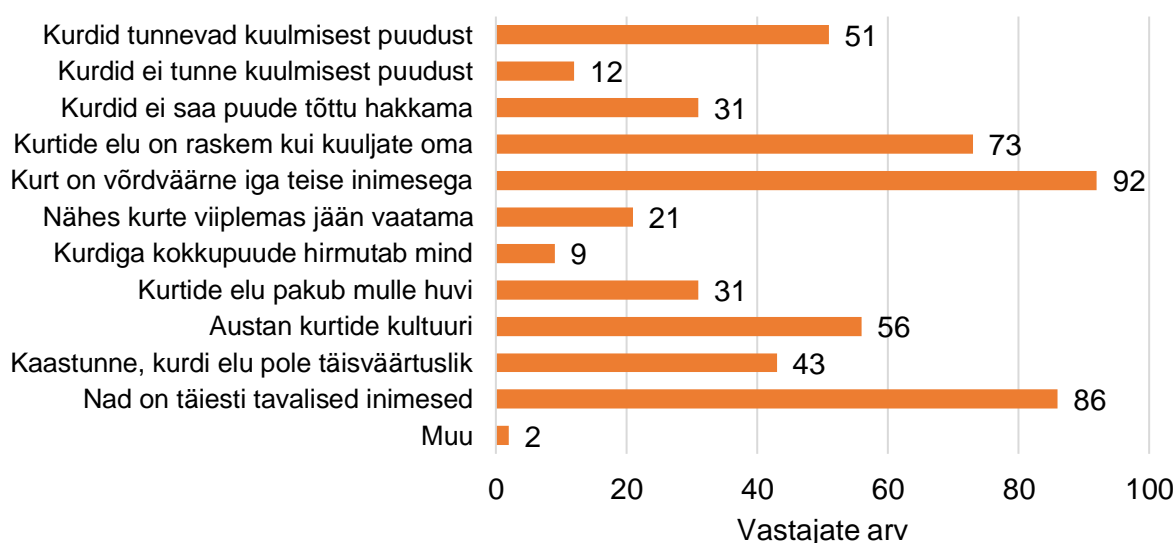
Joonis 8. Peamised õpilaste käitumisviisid kurdiga suheldes (n = 101)

Kõige tõhusamateks suhtlusmeetoditeks valiti kirjalik suhtlus ja kehakeel. Kirjalik suhtlus on kuuljale lihtsam ja turvalisem, sest välistatakse oht, et kurt võib edastatavat sõnumit valesti mõista. Kehakeelega enese väljendamine võib tunduda kuuljale loogiline suhtlusmeetod, kuid võrreldes kirjaliku infovahetusega võib siiski tekkida probleeme, kus kurt liigutusi teistmoodi ja ekslikult mõistab. Nii mõnigi vastaja peab tõhusaks suu korralikku maigutamist ja tavalist kõnelemist. Mõlemad meetodid nõuavad kurdilt suult lugemise oskust, olukorra lihtsustamiseks on korralikust sõnade maigutamisest teisele poolele palju abi. Vastanutest väike osa väldiks kurdiga suhtlemist – põhjus võib seisneda oskamatuses end ebamugavates olukordades väljendada, kuid see võib kurdile solvavalt mõjuda. Seitse õpilast kinnitavad oma viipekeeleskust, tänu millele on neil suur eelis kurdidega suhtlemisel. Nendest kolmel on kurt lähedane (tuttav, vend, vanaema) ja kaks on kurti avalikus kohas kohanud. Kahel puudub täielikult varasem kogemus kurdidega, kuid võimalik, et viipekeeleskus tuleneb hobist või huvist selle õppimise vastu. Kuulja jaoks on automaatne reaktsioon oma häält tõsta, kui keegi neid ei kuule, mistõttu on võimalik, et õpilastest üksikud vastajad just sel põhjusel selle variandi valisid. Selline käitumismuster on mõistetav, kuid kurdiga suheldes ebatõhus. Viimaseks valiti kahel korral vastusevariant „Muu“, kus toodi esile, et oluline on silmside ja rahulik jutt ning pakuti välja, et enne pikemat suhtlemist kurdiga küsitakse üle, milline suhtlusmeetod on temale kõige mugavam, mis on vägagi austusväärne tegevus, sest kurdide suhtluseelistused varieeruvad ja ühele kurdile ei pruugi sobida sama meetod, mis teisele sobib. Tulemustest lähtuvalt on kuuljad enamjaolt valinud meetodeid, mis on kurdiga suheldes tõhusad ja teevad üksteisemõistmise lihtsamaks. See näitab, et kuuljatel

on oskus panna end kurdi olukorda ja sellele vastavalt võtta kasutusele selline taktika, et kurdil oleks temast lihtsam aru saada.

#### 4.5. Õpilaste suhtumine kurtidesse ja kurtusesse

Ette antud loetelust paluti vastajatel märgistada valikud, millega nad kurtide elu kohta nõustuvad (vt joonis 9).



Joonis 9. Õpilaste arvamusel põhinevad valikud kurtide kohta (n = 101)

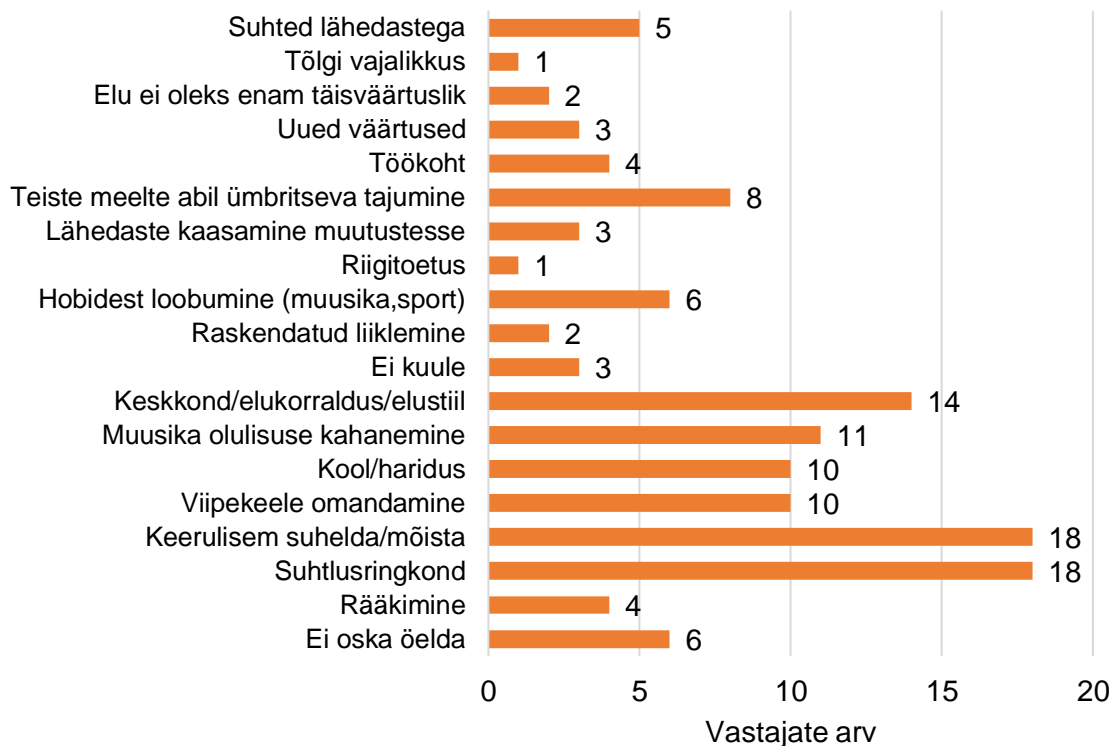
Üldises pildis peetakse kurte tavainimesega võrdseks, kuid endiselt on kurtuse negatiivsed faktorid enim valitud. Võrreldes varasemate küsimuste vastustega on kurtide elu vastu rohkem huvi välja näidatud. Enamik õpilasi väärtustab kurte teiste tavainimestega võrdselt. Samuti arvab suur osa vastanutest, et kurdid on täiesti tavalised inimesed. Osakaalud nendes valikutes näitavad, et õpilastel ei ole kommet alavääristada teatud puudustega inimesi, isegi kui neil puudub konkreetne eelarvamus või kokkupuude kurtidega. Seevastu mitu vastajat tõdeavad, et kurdi elu on kuuljate omast keerulisem, mis kajastus ka intervjueeritavate kurtide vastustest. Õpilastest pooled austavad kurtide kultuuri ja osa neist tunnevad kurtide elu vastu sügavamalt huvi. Usutakse, et kurdid tunnevad kuulmisest puudust, mis on laialdaselt levinud väärarvamus. Vastukaaluks sellele arvatakse ka, et kuulmisest puudust ei tunda, mis on reaalsuses tõenäolisem. Kui keegi on kurdina sündinud või varajases nooruses kurdistunud, puudub neil teadmine kuulmisest, mistõttu on elu vaikusel kurdile normaalsus ja kuulmisest puudust tunda ei saa, kuna aimdus kuulmisvõimest puudub. Tuntakse ka kurtidele kaasa, arvates, et kurdi elu ei ole täisväärtuslik. See arvamus on mõistetav, sest kuuljale tundub, et elu ilma kuulmiseta seab palju piiranguid, kuid kurdi vaatenurgast seda öelda ei saa, sest nad oma puudega harjunud ja sobivasse keskkonda sulandunud. Kurtide elust huvitunutega sama



paljud arvavad, et kurdid ei saa elus hakkama oma puude tõttu. Viimane on individuaalne igale kurdile, kuid üldiselt ei piira kuulmispuue nende võimekust. Takistuseks tulevad vaid teatud tegevusalad, näiteks telefonikõned, kuid seda saab kergesti asendada sõnumitega. Kurdid ja nende oma kultuur ning keel intrigeerivad mitmeid inimesi, mistõttu tunnistavad osa õpilasi, et jäävad kurte viiplites nähes neid vaatama. Vastustes kajastus ka see, et kokkupuude kurdiga tundub mõnele õpilasele hirmutav. Variandi „Muu“ valis 2 õpilast, kus mõlemal juhul seletati, et kurt ei saa kuulmisest puudust tunda, kui ta pole kunagi kuulnud. Antud tulemustest saab järeldada, et õpilased peavad kurte endaga samaväärseteks, mis on positiivne, sest kurtidele endile jääb eelarvamuste põhjal tihti mulje, et neid mingil moel alavääristatakse. Seda kinnitab ka fakt, et vastusevariandi „Suhtun kurtidesse negatiivselt“ ei valinud ühtegi õpilast.

Järgnevalt paluti õpilastel oma arvamusest lähtuvalt kirjeldada, mis oleks kurdina lisaks kuulmislangusele veel nende elus toimuv muutus. Vastuseid on kajastatud kategoriseeritud kujul (vt joonis 10).

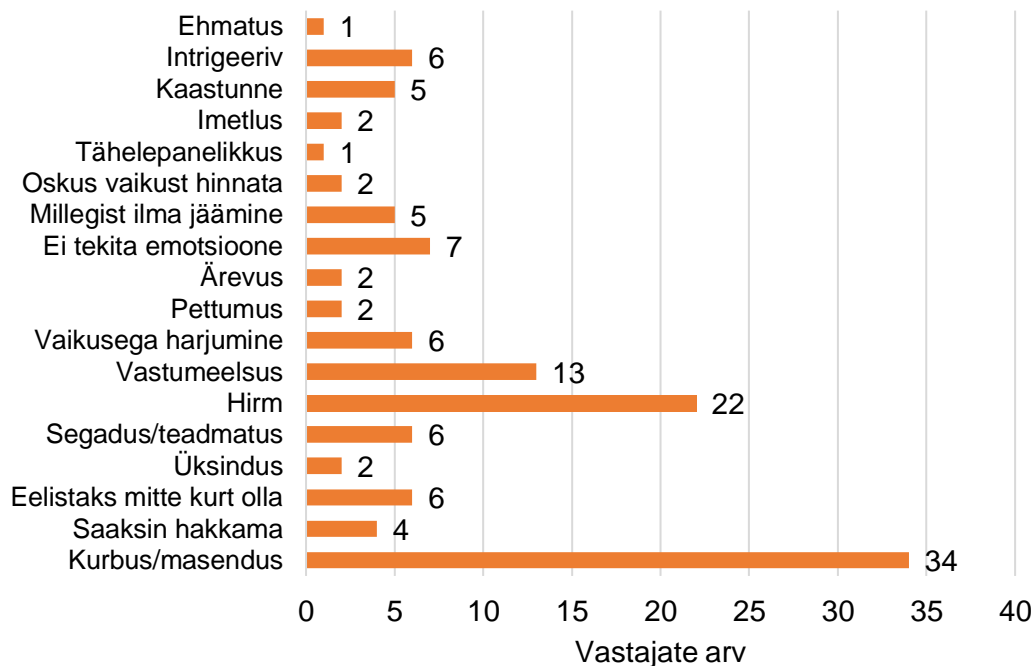
Kuulmislangusega kaasnevat suurimat muutust hinnatakse enim valdkondades, kus on vaja kuulmisvõimet teistega suhtlemiseks. Veerand vastajatest tunneb, et kurdistudes muutuks ümbritsev suhtlusringkond, mis on tagajärg sellele, et on keerulisem omavahel suhelda ja üksteist õigesti mõista. Leitakse, et suurimad muutused toimuksid üldises elustiilis ja keskkonnas. Näiteks on osa vastanutest aktiivselt tegelenud muusikaga ja see moodustab nende elust ja suhtluskeskkonnast suure osa ning kurdistudes selle osatähtsus väheneks oluliselt. Kuna Tartu Jaan Poska Gümnaasiumis on ühisõpe Heino Elleri Muusikakooliga, moodustavad vastanutest teatud osa ka muusikaalselt andekad õpilased, kelle jaoks mängib muusika olulist rolli, mistõttu on nende muusika kadumisest tingitud negatiivsed emotsioonid mõistetavad.



Joonis 10. Kuuljate arvates suurimad muutused elus kurtuse tõttu (n = 101)

Osa õpilasi on arvamusel, et kurdiks jäämine sunniks neid vahetama kooli, kus tuleks õppida ka viipekeelt. Veel arvatakse, et võimenduvad teised meeled. Sellist nähtust võib võtta kui tähelepanelikkuse suurenemist, sest kurdid kuulmise abiga ümbruskonda ei taju, mistõttu on nad tähelepanelikumad näiteks selles suhtes, mida nad näevad. Vastajad tõid esile, et nad oleksid sunnitud loobuma oma hobidest, näiteks muusika ja spordi valdkonnas. Kurdina ei ole võimatu muusikaga edasi tegeleda, kuid see tõesti ei pruugi iseendale pakkuda nii palju naudingut kui kuuljana. Suuline allikas nr 4 tõi intervjuus esile, et kurdid on väga head sportlased ja tegelevad sellega ka võistlustasemel. Kurtidel on oma spordiklubid ja erinevad võistlused. Üks inimene peab oluliseks muutuseks riigitoetuse saamist, mida kurdid tõesti saavad, näiteks teatud tundide tõlgikulude korvamiseks ja lisaks muid soodustusi (vt peatükk 2). Üldpildis ollakse arvamusel, et kuulmise kaotamisel on suurim mõju on sotsiaalses valdkonnas, kus muutub koolikeskkond, huviringikeskkond, sõprusringkond ning lähedaste mõistmine olukorrast. Uurimistöö raames intervjueritud kurdid kas sündisid kurdina või jäid väga noores eas kurdiks, mistõttu ei ole neil kogemusi ümbruskonnamuutustega inimese hiliskurdistumisel. Küll aga on võimalik ka kurdina huvialadega edasi tegeleda, sest nagu varem mainitud, on kurdid spordist väga huvitunud. Sõprussuhetega seonduvalt tõi suuline allikas nr 4 intervjuus esile, et sõpradega käiakse matkadel, reisidel jne ning ta tunnistas kurtide ühiskonna tugevat kokkuhoidvust.

Õpilastel paluti kirjeldada emotsioone, mida mõte elust kurdina nendes tekitab. Vastused on kajastatud kategoriseeritud kujul (vt joonis 11).



Joonis 11. Kuuljate emotsioonid, kui nad kujutavad ette enda elu kurdina (n = 101)

Esmane emotsioon vastajate hulgas on kurbus ja masendus. Sinna hulka mainiti ka depressiooni. Sarnaselt eelmise küsimusega väljendati taas kurbust muusika tähtsuse kahanemise osas. Osa õpilastest tunneb, et kurdiks jäämine tundub hirmutav. See on igati mõistetav, sest kuulumisvõimega harjunud inimesel on raskem kurtusega harjuda, kui võrrelda teda inimesega, kes sündis kurdina. Mõte elust kurdina tekitab nii mõneski õpilases vastumeelsust, eelistatakse elada siiski kuuljana. Kurdiks jäämine jätab väheseid õpilastesi neutraalseks. Üksikud õpilased leiavad, et kurdistumine tekitab segadust teadmatuse ees, mis kinnitab ka kuuljate vähest teadlikkust kurtide maailmast. Võrdväärselt eelnevaga leidsid õpilased, et selline muutus on intrigeeriv, sest ei osata aimata mis elu kurdina võib kaasa tuua ning arvatakse, et harjumatuks võib osutada pidev vaikus, mis kurdina ümbritseks. Seevastu hindaksid paar vastajat kurdina olles vaikust, tuues näitena esile, et siis on võimalik vältida inimesi, kellel pole soovi rääkida ja saaks magada rahu, ilma et uni ümbritsevast müra häiritud oleks. Kardetakse, et kurdina jäädaks elus millestki ilma ja tuntaks üksindus. Hirmud on näiteks sõprade kaotamine või pere toetuse vähenemine, sest omavaheline suhtlus on raskendatud ning inimesed ei pruugi kurdi olukorda mõista. Lisaks nimetati, et praegusel hetkel kurdiks jäädes saaks teada, kes on tõelised sõbrad ja püsiksid toeks rasketel hetkedel. Osas õpilastes tekitab mõte elust kurdina kaastunde suurenemist, arvatavasti seetõttu, et üldlevinud arvamuse põhjal peetakse kurtide elu vähem täisväärtuslikuks. Kokku neljal vastajal tekitab selline mõte ärevust teadmatuse ees ja ka pettumust, sest tuleks loobuda muusikaalastest hobidest. Üks inimene leiab, et kuulumise kaotamine on küll suur muutus, kuid tänu sellele võimendatakse teisi meeli ja suureneb tähelepanelikkus. Vastanutest vaid väike osa on

arvamusel, et tuleksid kurdina toime. Õpilaste emotsioonid elust kurdina osutusid pigem negatiivseteks, paljud tunnevad hirmu kurtusega kaasneva ees ja üldiselt tuntakse kurbust, sest kurdiks jäämine muudaks suure tõenäosusega nende sõprusringkonda ja tulevikuplaane muusika valdkonnas.

Intervjuude vastustes valgustasid kurdid oma elu positiivsemaid pooli, tuues lisaks tavapärastele raskustele esile kõike meeldivat, mis kurtusega kaasneb (nt kommuun, ühistegevused jne). Kuuljate vastuste põhjal saab järeldada, et arvamused on kas pigem neutraalsed või negatiivsed. Võrdlusena on hästi märgata, et kuuljate pilgu läbi tundub kurdi elu raskem ja keerulisem, kui ta intervjuude vastustes kajastub. Kellegi arusaam teiste elust sõltub vaatenurgast, sest kurdid tunnistavad, et kuulja elu on küll kurdi elust kergem, kuid üldiselt kurdid saavad puudega kaasnevate probleemidega ka väga hästi hakkama.

## KOKKUVÕTE

Uurimistöös analüüsiti kuuljate teadlikkust kurtide maailmast Tartu Jaan Poska Gümnaasiumi õpilaste näitel. Kuuljate arvamuse saamiseks tehti küsitlus, kus vastajatel oli võimalus kirjeldada oma kogemusi kurtidega, eelarvamusi ja ettekujutlust nende elust. Enne seda tehti intervjuud nelja kurdiga, et saada rohkem infot kurtide reaalsusest, nende teadlikkusest kuuljate eelarvamusest ja suhtumisest. Samuti jagati soovitusi kuuljatele, kuidas paremini kurtidega suhelda, mida anti edasi nii töö teooria osas kui ka küsimustiku lõpus.

Intervjuude käigus saadi ülevaade kurtide elust, kurdid ise tunnistasid, et kuulmispuue on neid teatud määral piiranud, kuid mitte suureks takistuseks olnud. Kurdid tõdesid, et kuuljate eelarvamus kurtide kohta on tavaliselt see, et kurdi elu on raske ja kuulmispuude tõttu ei tulda elus toime. Tegelikuses hindasid küll kurdid oma elu kuuljate omast keerulisemaks, kuid siiski enamus kurte saavad hästi hakkama ja naudivad elu ning kurtide ühiskonda.

Tartu Jaan Poska Gümnaasiumi õpilastele tehtud küsitluses tuli välja, et 69,3% vastanutest pole kunagi kurtidega kokku puutunud. Nende hulgast 31,6%-l puudub üldse eelarvamus kurtide elust ja üleüldine levinud arvamus oli, et kurtide igapäevaelu on raskendatud ning suhtlus teistega on keeruline. Ülejäänul 30,7% vastanutest on varasem kogemus kurtidega ning pea pooltel neist on tuttav või sugulane kurt. Kurtidega suheldes kasutaksid vastanud kõige enam kehakeele kasutamist või kirjalikku infovahetust. Viimast soovitasid kurdiga suheldes ka enamus intervjueeritavad.

Kuuljate teadlikkusest kurtide maailmast jääb vajaka, sest kuuljatel puudub ülevaade kurtide elust. Ligi kolmveerand vastanutest pole kurdiga kokku puutunud, mistõttu pole piisavaid teadmisi ja kogemusi, mille põhjal kurtide maailmast korrektne järeldus luua. Kurtidel on kuuljate elust võrdlemisi hea ülevaade ja arusaam, sest kurdid on kuuljatega iga päev seotud, kuid seevastu kuuljad kurtide sisemaailmaga ja nende tegevustega eriti kokku ei puutu. Siinkohal teeb autor ettepaneku korraldada Tartu Jaan Poska Gümnaasiumis näiteks viipekeelekursus valikainena, kus huvilised saavad õppida nii viipekeelt kui ka süveneda kurtide maailma.

Tööle tagasi vaadates oleks võinud küsimustikku lisada küsimuse „Kuidas hindad oma teadlikkust kurtide elust?“, millele vastajad oleksid viie palli skaalal end hinnata saanud, mis oleks hõlbustanud üldist järelduse tegemist. Lisaks pakub autor välja, et teemat võiks edasi uurida, võrreldes kurtidega tihedalt kokku puutuvate ja ilma igasuguse kokkupuuteta inimeste arvamusi kurtide elust.

## **ABSTRACT**

This research paper has been written on the topic „Analysis of the hearing people’s knowledge of the deaf’s world on the example of the students of Tartu Jaan Poska Gymnasium“ by Tartu Jaan Poska Gymnasium’s 11th grade student Kerli Kutti. The aim of this research is to give an overview of a deaf person’s life and to share tips on how to communicate with people hard of hearing. The research was based on a survey conducted among the students of Tartu Jaan Poska Gymnasium, which was compiled from the answers of the deaf who were interviewed in 2019.

The research was carried out in two parts. The theoretical part is mainly based on internet websites and books discussing hearing loss. The first chapter of the paper provides an overview of deafness as a disability, bringing out the possible causes of hearing loss and describing ways to improve it. The second chapter discusses life as a deaf person, including a description of hearing people’s attitudes towards the deaf and also giving advice on how to communicate with people hard of hearing. The practical part contains the analysis of the interviews carried out among four deaf people and a survey conducted among the students of Tartu Jaan Poska Gymnasium. The survey was implemented in January of 2019, having 101 participants in total.

The survey revealed that many students of JPG do not have previous encounters with the deaf. Comparing the answers of the interviews and the results of the survey, hearing people find lives of the deaf to be much more challenging than deaf people themselves say it to be. It could be concluded that hearing people lack the knowledge of deafness and their outlook on the deaf’s life is rather negative.

## KASUTATUD MATERJALID

Common reactions to hearing loss 2012. – Hearinglink. Kättesaadav:

<https://www.hearinglink.org/living/partners-children-family-hearing-people/common-reactions-to-hearing-loss/>. (04.01.2019).

D'Ambrose, Christopher 2003. Frequency Range of Human Hearing. – The Physics

Factbook. Kättesaadav: <https://hypertextbook.com/facts/2003/ChrisDAmbrose.shtml>. (25.11.2018).

Definition of hearing loss 1999. – Hear-it. Kättesaadav: <https://www.hear-it.org/Defining-hearing-loss>. (08.11.2018).

Eesti viipekeel 2010. – Eesti Kurtide Liit. Kättesaadav: <http://www.ead.ee/371095>.

(19.12.2018).

Eesti viipekeeletõlk 2015. – Tartu Ülikooli sotsiaalteaduste valdkond. Kättesaadav:

<https://sotsiaalteadused.ut.ee/et/sisseastujale/bakalaureuseope/eesti-viipekeeletolk-rakenduslik-korgharidus>. (03.01.2019).

Haigused ja seisundid. Kuulmislangus 2018. – Inimene.ee terviseportaal. Kättesaadav:

<https://www.inimene.ee/haigused-ja-seisundid/list/haigused-ja-seisundid/kuulmislangus-530>. (15.11.2018).

Heli levik ruumis. Öhu- ja löögimüra, müra taseme vähendamine 2008. – Haapsalu kutsehariduskeskus. Kättesaadav:

[http://www.hkhk.edu.ee/akustika/heli\\_levik\\_ruumis\\_hu\\_ja\\_lgimra\\_mrataseme\\_vhendamine.html](http://www.hkhk.edu.ee/akustika/heli_levik_ruumis_hu_ja_lgimra_mrataseme_vhendamine.html). (08.11.2018).

Hinnakiri aastal 2019. – Viipekeeletõlkide OÜ. Kättesaadav:

<http://www.viipekeeletolgid.ee/hinnakiri>. (03.01.2019).

Kotsar, Kaarel; Kotsar, Juta 1992. Inimene ei kuule kõnet. Tallinn: Olion.

Kotsar, Kaarel; Kotsar, Juta 1996. Eesti kurtide elu ajaraamat. Tallinn: Eesti Vaegkuuljate Ühing.

Kudevita, Heinar 2011-2012. Meniere. Eesti Tinnituse ja Meniere'i Ühingu väljaanne.

Kättesaadav: <http://vaegkuuljad.ee/wp/wp-content/uploads/2.Talv-2011-2012.pdf>.

(13.01.2019).

Kuidas suhelda vaegkuuljaga 2018. – Tallinna ja Harjumaa Vaegkuuljate Ühing.  
Kättesaadav: <http://www.thvk.ee/kuulmine/kuidas-suhelda-vaegkuuljaga/>. (04.01.2019).

Kuulmisabivahendid 2018. – Eesti Kuulmispuuetega Laste Vanemate Liit. Kättesaadav:  
<http://www.eklvi.ee/kuulmispuudest/kuulmisabivahendid/>. (15.11.2018).

Kuulmisimplantaat 2018. – Kuulmisabi. Kättesaadav:  
<http://kuulmisabi.kuusit.ee/index.php/Sisek%C3%B5rva-Kuulmisimplantaat>. (08.11.2018).

Kuulmispuue 2018. – Tallinna ja Harjumaa Vaegkuuljate Ühing. Kättesaadav:  
<http://www.thvk.ee/kuulmine/kuulmispuue/>. (05.01.2019).

Laumets, Jüri 1995. Ma olen kurt, saame sõpradeks. Tallinn: Eesti Puuetega Inimeste Koda.

Lingid 2018. – Tartumaa Kurtide Ühing. Kättesaadav: <http://www.tarky.ee/lingid/>.  
(19.12.2018).

Mees, 45-aastane 2018. Suuliselt autorile nr 1, 28.12.

Naine, 22-aastane 2019. Suuliselt autorile nr 4, 09.01.

Naine, 46-aastane 2018. Suuliselt autorile nr 2, 28.12.

Naine, 72-aastane 2019. Suuliselt autorile nr 3, 07.01.

Nõmm, Liina 2018. Kuulmis- ja tasakaaluelund – kõrv. – Inimese elundkonnad. Kättesaadav:  
<https://elundkonnad.weebly.com/kuulmine.html>. (25.11.2018).

Paabo, Regina 2012. Eesti viipekeel ja selle loomine. – *Oma Keel* 2. Kättesaadav:  
[http://www.emakeeleselts.ee/omakeel/2012\\_2/OK\\_2012-2\\_04.pdf](http://www.emakeeleselts.ee/omakeel/2012_2/OK_2012-2_04.pdf). (19.12.2018).

Papp, Tiit 2018. Kuulmispuue – kurtus. – Eesti Puuetega Inimeste Koda. Kättesaadav:  
[https://www.epikoda.ee/wp-content/uploads/2016/12/Teema\\_KURTUS\\_Eesti-Kurtide-Liit.pdf](https://www.epikoda.ee/wp-content/uploads/2016/12/Teema_KURTUS_Eesti-Kurtide-Liit.pdf).  
(15.11.2018).

Ross, Jaan 2010. Sisekõrva implantaat ja muusika. – *Sirp*. Kättesaadav:  
<http://www.sirp.ee/s1-artiklid/c5-muusika/sisekorva-implantaat-ja-muusika/>. (11.12.2018).

Soovitused ja ideed kurdile töötajale 2018. – Töötukassa. Kättesaadav:  
<https://www.tootukassa.ee/sites/tootukassa.ee/files/Soovitused%20kurdile.pdf>. (03.01.2019).

Sotsiaaltoetuste kord 2018. – Riigiteataja. Kättesaadav:  
<https://www.riigiteataja.ee/akt/404102018021>. (03.01.2019).

Tallinna Heleni Kool 2018. – Tallinna Heleni Kool. Kättesaadav: <http://helen.edu.ee/tallinn-helens-school/>. (03.01.2019).



Tartu Hiie Kool 2018. – Tartu Hiie Kool. Kättesaadav:  
<http://www.hiiekool.ee/?id=179&lang=est>. (03.01.2019).

Tartumaa Kurtide Ühing 2018. – Tartumaa Kurtide Ühing. Kättesaadav:  
<http://www.tarky.ee/uhing/>. (19.12.2018).

The Four Levels of Hearing Loss – Where Do You Fit? 2018. – Naro Audiology and Hearing Solutions. Kättesaadav: <https://naroaudiology.com/blog/the-four-levels-of-hearing-loss-where-do-you-fit>. (08.11.2018).

The Human Hearing Range – What can you hear? 2018. – Widex. Kättesaadav:  
<https://global.widex.com/en/blog/human-hearing-range-what-can-you-hear%20>.  
(25.11.2018).

What do you think about deaf people? 2014. – Research Gate. Kättesaadav:  
[https://www.researchgate.net/post/What\\_do\\_you\\_think\\_about\\_deaf\\_people](https://www.researchgate.net/post/What_do_you_think_about_deaf_people). (04.01.2019).

Woolley, Maggie 2000. Elu kurdina. Tallinn: Koolibri.

# LISAD

## Lisa 1. Intervjuu küsimused

1. Mis on teie kurtuse põhjuseks?
2. Kas kasutate kuulmisabivahendeid nt kuuldeaparaati või on teil implantaat?
3. Mis on teie igapäevased suurimad takistused, mis on tingitud kurtusest?
4. Kuidas hindaksite üldiselt kuuljate oskust ja suutlikkust kurtidega suhelda?
5. Kuidas kujutaksite elu ette kuuljana?
6. Mida arvate teie, kuidas kujutavad kuuljad ette kurtide elu?
7. Mis soovitusi annaksite kuuljatele, kuidas paremini kurtidega suhelda?
8. Kas on teil enda arust midagi oma elust puudu kurtuse tõttu?
9. Kuidas saate hakkama töömaailmas?
10. Kuidas kirjeldaksite oma sotsiaalset elu?
11. Millist eelarvamuslikku suhtumist kuuljate poolt olete tähele pannud?

## Lisa 2. Küsimustik

Olen Kerli Kutti 11.e klassist ja teen oma uurimistöö teemal „Kuuljate teadlikkus kurtide maailmast Tartu Jaan Poska Gümnaasiumi õpilaste näitel“. Küsitlus on loodud varasemalt intervjueeritud kurtide vastuste põhjal. Küsitluses soovin saada rohkem aimu kuuljate kokkupuutest ja eelarvamusest kurtide elu kohta.

Küsimustiku täitmine võtab aega kuni 5 minutit. Vastused on anonüümsed ja kasutatakse vaid uurimistöö raames üldistatud kujul.

Küsitluse lõpus on lühike lõik „Nõuanded kurdiga suhtlemisel“, mille saab soovi korral läbi lugeda ja tuleviku tarbeks meeles pidada.

Olen väga tänulik, kui leiad aja vastata küsimustele ausalt ja oma arvamusest lähtuvalt.

1. Mis soost Sa oled?

- Naine
- Mees

2. Mitmendas klassis Sa käid?

- 10.kl
- 11.kl
- 12.kl

3. Kas oled varem kurtidega kokku puutunud?

- Jah
- Ei

4. Kui vastasid „Jah“, siis kirjelda lühidalt oma varasemat kokkupuudet kurtidega.

5. Kui vastasid „Ei“, siis kas Sul on seoses kurtide eluga mõned eelarvamus? Kui jah, siis too mõni näide.

6. Kuidas käitud Sina, kui tekib olukord, kus on vaja kurdiga suhelda? (märgi kõik enda jaoks sobilikud variandid)

- Väldin suhtlemist/ignoreerin
- Kasutan viipekeelt

- Räägin temaga nii nagu tavaliselt kuuljaga
- Maigutan korralikult suud kui tahan midagi öelda
- Tõstan häält, kui räägin
- Kasutan kehakeelt/pantomiiimi
- Suhtlen kirjalikult
- Muu:

7. Millised on Sinu arvates põhilised probleemid kurdi igapäevaelus?

8. Kui suuri probleeme võivad kurtidele tekitada järgmised olukorrad?

(Skaalal: Tekitab suuri probleeme - Pigem tekitab probleeme - Ei oska öelda - Pigem ei tekita probleeme - Ei tekita probleeme)

- Telefonikõnedele vastamine
- Ise helistamine
- Suhtlus tööandjaga/töökaaslastega
- Reisimisel abi küsimine
- Reageerimine kuulja pöördumisele (keegi küsib juhiseid)
- Meelelahutusüritustelt osa võtmine
- Õpingud koolis, kus ei ole eraldi õpet kurtidele
- Poes teenindajaga suhtlemine
- Kuuljate seltskonda sulandumine

9. Kuidas suhtute kurtidesse? (märgi enda jaoks kõik sobilikud variandid)

- Nad on täiesti tavalised inimesed
- Suhtun pigem negatiivselt
- Tunnen neile kaasa, sest kurdi elu ei ole täisväärtuslik
- Austan kurtide kultuuri
- Kurtide elu pakub mulle huvi
- Kurdiga kokkupuude hirmutab mind
- Tänavapildis kurte viipekeeles rääkimas nähes jään neid vaatama
- Kurt on võrdväärne iga teise inimesega

- Kurtide elu on raskem kui kuuljate oma
- Kurtidel on palju asju, millega nad kuulmispuude tõttu hakkama ei saa
- Kurdid ei tunne kuulmisest puudust
- Kurdid tunnevad kuulmisest puudust
- Muu:

10. Kuidas kujutaksid elu ette kurdina?

11. Milliseid emotsioone mõte elust kurdina Sinu tekitab?

12. Kujuta ette, et oled kurt, mis oleks lisaks kuulmislangusele Sinu elus veel üks suur muudatus?

Nõuandeid kurdiga suhtlemisel

1) Kurdi poole pöördudes piisab pikast silmsidemest ja vajadusel kergest õlakoputusest, et saavutada tema täielik tähelepanu

2) Kurdile midagi öeldes ei tohiks suu kaetud olla (nt salliga), vastasel juhul ei näe kurt suu pealt lugeda

3) Suuliselt kurdiga suheldes ei ole mõtet oma häält tõsta, keskenduda pigem sellele, et maigutad korralikult suud ja ei vurista oma juttu talle ette

4) Kurdiga suheldes on halb samal ajal muuga tegeleda (nt liikuda mööda tuba ringi), sest kurt ei näe siis suult lugeda, mida öelda soovid

5) Kasuks tuleb lisaks kehakeele ja pantomiimi kasutamine

6) Olulisemad numbrid, kuupäevad, aadressid jne on rangelt soovituslikud üles kirjutada, see välistab võimaluse, et kurt saab sinust valesti aru

7) Turvalisem ja enesele lihtsam variant on kurdiga kirjalikul teel suhelda, mis on samuti igati aktsepteeritav